

EGO

JANUARI 1988

Humanistisch Instituut
Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Geweldplegingen in de krijgsmacht
- Radio Rijnmond
- Een vijand van het volk
- De kleren van de keizer
- Scott Hamilton
- Popplaten
- „Iedereen moet hier gemakkelijk binnen kunnen komen”
- Sport en onderwijs
- De oorlog
- Indianen in Suriname

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorzit-
ter), Tineke Hundling, Wim Rein-
ders, Hans Schonk, Frank Spoel-
stra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Len Mun-
nik, Leo van Opzeeland, Tom
Pauka, Rien Robijns, Karel Ros-
kam, Paul Rutten, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:
Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Dezelfde	2
Geweldpleging in de	
krijgsmacht	3
Popplaten	7
Radio Rijnmond	8
Een vijand van het volk	10
"The last emperor"	12
De centrale vraag... (poster)	15
Sport en onderwijs	16
Indianen in Suriname	
tussen twee vuren	17
„Iedereen moet hier gemakke- lijk binnen kunnen komen"	18
De kleren van de keizer	22
De oorlog	24
Scott Hamilton	25
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's:

voerpagina: Wim Reinders,
pagina 14/15: Gerard van
Erkelens

Dezelfde

Vandaag is de een van de meest door mij
begeerde diploma's in mijn bezit gekomen,
namelijk het certificaat van bevoegdheid tot
het besturen van een motorvoertuig waar-
van het ledig gewicht vermeerderd met het
laadvermogen meer bedraagt dan 3500 kg,
bijgenaamd Het Groot Rijbewijs. Hoi hoi hoi,
ik ben geslaagd. 'Niet overtuigend', zoals
mijn examiner zei, maar evengoed ge-
slaagd. Een rijbewijs is gelukkigerwijze net
zo iets als een zwangerschap. Wie met twee
zesjes en twee vijfjes zwanger wordt is even
zo goed voor honderd procent zwanger. Dus
als u vandaag of morgen een tientonner
langs ziet daveren dan kan ik dat zijn die
daar achter het stuur zit.

Dit rijbewijs heeft een lange voorgeschiede-
nis, te lang om helemaal uit de doeken te
doen. Een groot deel van dit jaar heb ik bes-
teed aan het met een lange aanloop twee-
maal zakken. Het theorie-examen haalde ik
in één keer, maar daar was eigenlijk ook van
alles mis mee. Zo had ik bijvoorbeeld van
mijn rijsschool het verkeerde boek ter bestu-
dering meegekregen, waardoor het nodig
werd om tal van verkeersregels op het exa-
men ter plaatse vliegensvlug zelf te beden-
ken. Dat lukte mij met een betrekkelijk klein
aantal fouten, wat volgens mij aantoont dat
er logica zit in de verkeerswetgeving. Ik was
toen verder niet erg te spreken over de
cliëntvriendelijkheid van het Centraal Bu-
reau Rijvaardigheidsbewijzen, en schreef
daar in deze courant een stukje over.

"Bent u dezelfde Pauka die in Het Parool
schrijft?" vroeg de examiner toen we naar
de gereedstaande vrachtauto liepen. Dit gaf
ik toe. "Bent u geabonneerd?" Ja, hij was
geabonneerd. Tja. Goed weer, droog weg-
dek, weinig verkeer op dit uur. We conver-
seerden even om elkaar op ons gemak te
stellen. "Want er is wel veel kritiek op ons",
zei de examiner, "maar het ligt er toch erg
aan hoe de mensen ons zien."

We reden door Den Helder. Den Helder des
morgens om twintig over negen. Het is geen
geschikt decor om de waarheid te ontlopen.
"Ik heb wel eens, hoe noem je dat, kritisch
over het CBR geschreven," zei ik. "met name
wat betreft het theorie-examen. Heeft u dat
gelezen?"

"Zou kunnen."

"Ik vond toen dat we daar nogal erg als kin-
deren behandeld werden, zo van schuif je
stoel aan als je voor de klas moet komen, en
laat als eersten degenen naar voren komen
die gezakt zijn, dat vond ik toen nogal autori-
tair gebracht van de betreffende man."

"Dat was ik."

Ik begon te lachen. Ik weet wel dat er ook
andere reacties mogelijk zijn maar ik moet
gewoon lachen. "Het spijt me heel erg", zei
ik, "maar ik vond het inderdaad een behan-
deling van niks, totaal uit de tijd, echt een

manier van optreden die je alleen nog vindt
bij instellingen met een monopolie."

"Beetje tempo houden."

Daar ben ik de beide vorige keren op gezakt,
op te langzaam rijden. Mijn instructeurs heb-
ben me uit en te na gewaarschuwd dat ik de
vaart erin moet houden, ook in woonstraten
waar ik geen voorrang heb. Op de laatste les
voor het examen daverde ik met vijftig kilo-
meter door zo'n gewone straat toen er van
rechts een personenauto kwam die zijn voor-
rang nam. Ik trapte de bekrachtigde lucht-
drukrem van mijn tientonner, geladen met
7.500 kg beton, geheel in. De instructeur had
voor alle zekerheid zijn rechtervoet ook naar
zijn rempendaal uitgestrekt maar die was
verdwenen, omdat ik de mijne al ingetrapt
had. Daardoor had de instructeur geen hou-
vast meer en schoot als een tennisbal door
de cabine, terwijl het beton achter ons drin-
gende pogingen deed om zijn snelheid te
behouden. Een noodstop met een vrachtwagen,
men moet het meegemaakt hebben om
te weten waarom in een woonbuurt geen vijf-
tig gereden kan worden. "Dat was heel
goed," zei de instructeur terwijl hij opkrab-
belde. "rijen maar weer, en een beetje tempo
houden." Behalve dat ik in algemene zin niet
zo'n goeie chauffeur ben, ben ik ook nog ei-
genwijs. Ik bleef op het examen zo hard als ik
durfde rijden, wat harder was dan ik wilde,
maar niet zo hard als eigenlijk moest. De
examinator bleek echter een heel aardige,
volstrekt niet autoritaire man te zijn. Kan
dat? Zeker, dat kan. In het ene geval staat hij
voor een groep met mensen die in hem de
vertegenwoordiger van een instelling zien,
en vanzelfsprekend neemt hij de identiteit
van de instelling aan. In het andere geval is
er niemand anders die hem bezig ziet als
alleen één persoon, en over en weer zijn we
dan veel meer geneigd om elkaars individu-
aliteit waar te nemen. In zijn ogen was ik dus
iemand die nogal truttig reed, waarvoor ik
een vijfje kreeg, maar als totale chauffeur
kon ik door de beugel. Aardige man dus. Ik
bedoel, ik denk dat mijn eindconclusie over
hem niet helemaal los staat van zijn eind-
conclusie over mij.

Tom Pauka

(Column overgenomen uit Het Parool van
21 november 1987)

Geweldplegingen in de krijgsmacht

Humanistisch Onderzoeks Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

Incidenten? Kom nou!

Precies zoals in 1985 hebben de militaire leiding en de politieke leiding zich ook nu weer gehaast om n.a.v. de berichten in de pers over geweldplegingen in de legerplaats Oirschot en elders te verklaren dat het slechts om incidenten gaat. De schuldigen zullen worden opgespoord en gestraft, en daarmee is de kous af.

Omdat – evenals toen – nu wederom het structurele element in het complex van oorzaken volstrekt wordt vergeten en zelfs ontkend, achten wij het opnieuw nodig dát element voor het voetlicht te brengen; zoals we dat ook deden in het EGO-nummer van oktober 1985. Vanzelfsprekend is het onmogelijk herhalingen van delen van wat we toen schreven te vermijden; maar tegelijkertijd lijkt ons dat niet zo overbodig, omdat veel lezers niet of niet meer over die tekst zullen beschikken.

Wanneer steeds opnieuw hetzelfde verschijnsel zich voordoet en er echt maar één variabele faktor is aan te wijzen, nl. de faktor der deelnemers en nog voornamelijk de dienstplichtige als participant, dan moeten wel de vaste, structurele factoren onderzocht worden op de kans dat ze het ontstaan van het genoemde geweld kunnen bevorderen. Zonder deze kennis zijn echte oplossingen niet mogelijk. Daar ligt ons motief voor dit artikel.

De structurele aspecten

De vaste gegevens bij het steeds weer z'n kop opstekende verschijnsel van geweldplegingen zijn:

- het feit, dat het binnen de krijgsmacht gebeurt;
- het feit, dat het binnen de krijgsmacht voornamelijk binnen of rond de infanteriegevechtsgroep-in-opleiding gebeurt;
- het feit, dat de daders bij toerbeurt kaderleden en dienstplichtigen blijken te zijn en de slachtoffers nagenoeg altijd dienstplichtigen en ten slotte
- het feit, dat er bijna altijd ook sprake is van seksualiteit als geliefd object voor geweldplegingen.

Een beschouwing moet zich dus wel bezig houden met de vraag hoe het doel en de structuur van de krijgsmacht de infanteriegevechtsgroep bepaalt, welke opleidingsaspecten relevant zijn en welke persoonlijke gegevens van de participanten, het kader en de recruit, een rol kunnen spelen. Wij hopen al deze punten zo te kunnen bespreken en – soms – te bekomentariëren, dat als vanzelf ook duidelijk wordt in welke mate en op welke wijze deze hun rol spelen in de ontstaansgeschiedenis van geweldsuitingen.

Ondergeschiktheid

Als het fundament van de krijgsmacht-structuur en van de vorming van de re-

Foto: Wim Hoij

cruut om binnen die structuur naar vereisten te functioneren wordt nog steeds genoemd de ondergeschiktheid als de ziel van de militaire dienst. Deze ondergeschiktheid wordt gemotiveerd met het gegeven, dat persoonlijke invloeden zoals angst of overmoed, bezwaren of eigen inzicht enz. de zekerheid op of de doelmatigheid van de bevolen inzet niet mogen bedreigen. Eigen initiatief kan slechts worden gewaardeerd voorzover het de doelmatigheid in de uitvoering van gegeven bevelen bevordert. Het is een misvatting deze ondergeschiktheid op te vatten als slechts een bewust afstand doen van de prioriteit van het eigen inzicht. Het opleidings-element de 'vorming tot soldaat' zou dan achterwege kunnen blijven en de

opleiding zou zich kunnen beperken tot de 'overdracht van kennis' en de 'training in vaardigheden', als alle recruten, vanuit zichzelf, vrijwillig en gemotiveerd de vereiste gehoorzaamheid in ondergeschiktheid zouden aanbieden, als een soort kontrakt.

Maar de werkelijk bedoelde ondergeschiktheid is pas gediend met een 'ingeoefende' gehoorzaamheid, die functioneert onafhankelijk van vrijwilligheid of gemotiveerdheid (zoals hierboven bedoeld). De recruit moet het als een het bewustzijn niet meer rakende, als een in het onbewuste verankerde vanzelfsprekendheid gaan vinden, dat zijn persoon, zijn gevoelens, inzichten en oordelen er niet meer toe doen.

Daar is een specifieke vorming voor nodig, die wordt gestart op het moment van opkomst. De 'groep' is daarbij tegelijkertijd doel en middel.

De groep als middel

Binnen een uur na aankomst in de militaire dienst is de recruit ingedeeld bij een groep en is hem te verstaan gegeven dat geen 'vreemde' deze groep in mag of iemand de groep mag verlaten zonder toestemming van de groepscommandant. Hij ervaart dat voorts letterlijk alle groepswijze gebeurt: eten, werken, recreëren, slapen enz.

Hij bemerkt al gauw dat hij langzaam losgekoppeld raakt van de burgerwereld door gebrek aan gelegenheid om via krant, radio of televisie kennis te nemen van wat zich daar afspeelt. Maar vooral ook bemerkt hij een losraken van zichzelf, omdat er nagenoeg geen moment voor bezinning overblijft, omdat hem nergens voldoende tijd voor wordt gegeven, omdat pauzes slechts formeel blijken te bestaan, omdat hij van opstaan tot slapen gaan zozeer wordt beziggehouden, dat de slaap al een beetje bezit van hem heeft genomen nog voor hij in bed ligt (zelfs de verplaatsingen over het terrein blijken ongeschikt voor bezinning, omdat alles in de looppas moet geschieden).

Zo wordt het individuele denken, beleven, voelen, oordelen enz. al heel spoedig verdrongen voor een groepsbelevens, -denken, -oordelen enz.

Aanpassing blijkt te betekenen: de volstrekte onderschikking van het individuele aan de groep.

Het de-individualiseringsproces krijgt voorts een dramatische versnelling door specifieke middelen en oefeningen, zoals het voortdurend afgemar-

cheerd worden en de exercitie, die in het bewustzijn hameren, dat zelfs de eenvoudigste lichamelijke beweging niet meer wordt bepaald door het individu zelf, maar door een uitwendige autoriteit; zoals ook de 'onheuse' wijze van aanspreken van recruten, waarvoor o.a. het seksuele jargon als onuitputtelijke bron van inspiratie dient (overigens officieel taboe) en de uniformering, die de de-individualisering op een onontkoombaar-fysieke wijze benadrukt.

Dit alles is in het algemeen al ruimschoots voldoende om de recruit ervan te overtuigen dat verzet tegen dit de-individualiseringsproces volstrekt zinloos is. Toch moet het meest 'gewelddadige' (we gebruiken dit woord hier om technische redenen, die verderop vanzelf verklaard worden) middel, waarbij de groep wederom doel en middel tegelijk is, nog worden vermeld. Dat is het middel van de groep aanspreken op het gedrag (en de resultaten) van het individuele groepslid. Bijvoorbeeld: „Dit moeten we in de pauze nog maar eens overdoen voor soldaat Pieterse”. Wanneer men de groep kan doen geloven dat het herhaaldelijk gestraft worden veroorzaakt wordt door het gedrag van een bepaald groepslid laat zich raden wat er gebeurt. Onmiddellijk ontstaat er een groepscontrole die het onder druk zetten van die enkeling, die zich niet kan of wil aanpassen overneemt van het kaderlid. Zo eufemistisch-abstract als dit hier staat vermeld, zo hard en genadeloos en soms gewelddadig kan de praktijk zijn.

Op grond van al deze ervaringen is het eerste wat zich direct en voorgoed in het bewustzijn van de recruit verankert: het besef dat overleven (bedoeld wordt 'door de diensttijd heenkomen') identiek is met volledige overgave aan het kader en de groep en dat het hebben van opvattingen en meningen die de geuite of veronderstelde instemming van de groep of het kader missen 'levensbedreigend' zijn.

Wie heeft het in huis dit te weerstaan?

De recruit

De recruten zijn doorgaans jongens van 16 tot 19 jaar, met het hele scala aan

eigenschappen en achtergronden waarover jongens van die leeftijd kunnen beschikken. Maar allen hebben zeker één ding met elkaar gemeen: dat ze van het ene op het andere moment zijn losgemaakt uit hun eigen milieu en leefwereld en in een volledig vreemde groep en vreemde situatie zijn geplaatst. Onwetend, onzeker, ontworfeld, en dus volstrekt afhankelijk. Een situatie die hen gewillig de hierboven besproken groep als enig houvast in drijft.

De groep die behalve door het kader al gauw ook, en vaak namens deze, wordt gecontroleerd door de jongen(s) met de grote mond, door de natuurlijke leider of door het vriendje van de sergeant.

De eerste gevolgen

Het eerste en voornaamste gevolg is al genoemd, nl. het besef dat verzet tegen de groep, het niet in alles meedoen, het 'overleven' bedreigt. Vervolgens laat zich inzien dat de hierboven besproken processen de vervaging en verdringing van het eigen persoonlijke verantwoordelijkheidsbesef kunnen zijn, nog geaccentueerd door een anonimisering van de persoon door de groep en het uniform. De (veelal onbewuste) ervaring dat psychisch geweld de grondslag is van de vorming en dus tabeloos mag worden gehanteerd kan het eigen taboe voor dit soort geweld drastisch verlagen of tenietdoen.

Tenslotte kan de beleving van het hele dagelijkse gebeuren als een keten van onpersoonlijke en onnatuurlijke ervaringen, die de eigen individualiteit bovendien volledig ontkennen, een dramatische aanslag doen op de beschikbare frustratietolerantie. Een klein beetje meer-spanning zou dan de vlam al in de pan kunnen doen slaan. En spanningsbronnen zijn er te over; we moeten er nog een paar noemen.

Stress

Parallel aan de vergroting van het lichamelijke uithoudingsvermogen d.m.v. marsen e.d. tracht men het mentale uithoudingsvermogen te vergroten, door het leren verdragen van onlustgevoelens zoals kou, honger en

dorst, moeheid enz., het leren overwinnen van afschuw voor nare en ongerieflijke situaties zoals het bewegen door modder en sloten en slapen in de kleren en tenslotte het leren verdragen van emoties zoals ergernis, onzekerheid en spanning.

Ten gerieve van deze mentale training wordt er kunstmatig een stress gekweekt, o.a. door de groep steeds weer opnieuw tot de grens van het psychische (in engere zin) en lichamelijke te brengen.

In feite betekent dit, dat juist de zwakkere óf de kans loopt over zijn persoonlijke grens gedreven te worden, óf, indien hij dat niet toelaat, de gram van de groep over zich heen haalt, omdat het oefensysteem de groep laat 'lijden' onder het achterblijven van die zwakkere. De eis is immers dat het opgedragen doel door de voltallige groep moet worden gehaald. Overigens wordt in dit soort situaties natuurlijk ook het kaderlid in een spanningsveld geplaatst. De lichamelijke en mentale training vooral is het terrein waarop zich eigenschappen als lichamelijke kracht en gespierdheid, onverschilligheid, afzien, rambo- en machodom kunnen manifesteren – althans in de ogen van sommige kaderleden – als voor de militaire oefening zeer gewaardeerde eigenschappen. Een faktor van zeer grote geestelijke invloed is dat alle bezigheden een onderdeel vormen van waar het feitelijk om gaat: de voorbereiding op het gevecht in de oorlogssituatie. Daarvoor wordt nodig geacht de vaardigheid in de hantering van dodelijke wapens, maar vooral de bereidheid ze ook daadwerkelijk daartoe op bevel, en slechts op bevel, te gebruiken.

Verdere gevolgen

Dat kunnen er twee zijn. In de eerste plaats een verandering van het waardenpatroon. Het ervaren dat doden op eigen initiatief even strafbaar en afkeurenswaardig wordt geacht als weigeren te doden op bevel kan het ingeboren natuurlijke respect voor het leven verdringen voor dat van de gehoorzaamheid.

In de tweede plaats kan ook als gevolg van het er dagelijks mee bezig zijn (zij

het in gespeelde situaties) een gevaarlijke gewenning ontstaan aan het fysieke geweld zelf, zodat het oorspronkelijk aangeboren taboe op dat geweld vervaagt.

Geweldsuitingen na de dienst

Omdat de recruit het niet is toegestaan de nachten elders door te brengen (en velen er overigens ook nooit de gelegenheid voor zullen vinden) houdt de groep en de groepsdruk met 'einde dienst' niet automatisch op te bestaan. De hoogopgelopen frustraties en spanningen zullen zich voor een deel noodzakelijkerwijze moeten ontladen binnen de groep en daarvoor worden niet altijd sociaal aanvaardbare middelen gevonden. Niet zelden blijft er geen andere mogelijkheid over dan een groepslid aan te wijzen als slachtoffer. De eerstaangewezene is hij, die zich op enigerlei wijze onderscheidt van de groep door bijv. opvallende lichamelijke kenmerken, een opvallend timide of teruggetrokken houding enz., of hij, die zich niet wil of kan aanpassen of zijn individualiteit het langst weet te handhaven.

Het middel is voornamelijk psychisch geweld.

De wijze waarop het slachtoffer te grazen wordt genomen is logischerwijze het spiegelbeeld van de wijze waarop ze naar hun eigen beleving zelf 'te grazen zijn genomen'. Het door het kader vernederd zijn uit zich in het vernederen van het slachtoffer, het onder druk geplaatst zijn zich over te geven aan de groep uit zich in een druk op het slachtoffer tot een nog vollediger overgave, enzovoorts.

Het gemak waarmee naar het middel van psychisch geweld wordt gegrepen kan o.i. alleen verklaard worden, enerzijds door het feit dat fysiek geweld duidelijker definieerbaar en derhalve gemakkelijker strafbaar is, en anderzijds door de ervaring, dat er aan psychisch geweld kennelijk een geringer taboe

kleeft vanwege de dagelijkse structurele ondervinding van dit geweld. De felheid van het geweld laat zich verklaren door de hoogte van de opgelopen spanningen en frustraties en de afwezigheid van sociaal aanvaardbare mogelijkheden zich onmiddellijk van deze spanningen te ontdoen.

Dit alles en de zo dominante aandacht voor het lichamelijke van het hele militaire gebeuren, veel meer dan de veronderstelde seksuele behoefte eraan, verklaart de opvallende voorkeur er voor om bijv. het slachtoffer te dwingen zich uit te kleden en 'spelletjes' te doen of toe te laten met zijn geslachtsdelen. Immers, die overgave van het slachtoffer dat onder die druk door gaat is 'kompleter' dan de eigen overgave: omdat men er in is geslaagd het slachtoffer het allerlaatste restje privacy te ontnemen, nl. z'n lichamelijke integriteit.

Zwaarste taak

Het behoeft o.i. geen betoog meer dat de taak om een infanteriegevechtsgroep te trainen op een zodanige wijze, dat de resultaten aan de door de krijgsmachtleiding gestelde eisen voldoet, maar tegelijkertijd de menselijke waardigheid zowel van zichzelf als van alle groepsleden volledig in takt laat, een schier-onmogelijke is; wij althans kunnen binnen de krijgsmacht geen zwaardere en moeilijkere taak aanwijzen. Deze taak mag daarom alleen aan hem worden toevertrouwd die over een goede instelling blijkt te beschikken en die voor specifieke vorming voldoende ervaring heeft opgedaan en er voldoende voor is toegerust. Wij herinneren ons de talloze gesprekken met officieren, meestal compagniescommandanten, die, als het gesprek op dit punt was aangeland stevast zeiden: „oorlog is beestenswerk en de voorbereiding erop (in de zin van de training, red.) kan dan ook die kenmerken niet vermijden. Wij moeten overdag vanwege deze militaire eis het 'beest' eruit halen en hopen eigenlijk, dat het na de dienst eigener

Foto's: Wim Reinders

beweging weer in de fles terug wil krui-
pen. Dat is de grote spanning van ons
werk. Het doet het altijd wel goed in de
ogen van hogergeplaatsten als er be-
hoorlijk wat 'inzet' wordt losgeklopt,
maar wij voelen ons ook verantwoorde-
lijk voor de gevolgen. Als we dan mel-
den dat we de grens bereikt of al reeds
overschreden achten, vinden we niet
altijd dat hogere niveau mét ons. Ze
staan er inmiddels te ver af en hebben
andere belangen."

Het kader en de verleiding

Het kader bestaat uit mensen en niets
menselijks is hen vreemd. Maar de in-
strukteur die (helaas) kan bogen op de
ervaring van een echte oorlog, de 'oude
rot' die het vak in zijn vingers heeft,
behoort tot een uitstervende groep, mis-
chien al wel tot een uitgestorven
groep.

Menig instrukteur van nu heeft zelf zijn
eigen opleiding pas achter de rug en
meer dan sociale of pedagogische vaar-
digheden bepaalt het 'naspelen' van
wat hij in zijn eigen opleiding heeft er-
varen zijn wijze van omgaan met de
groep. Een opleiding bovendien, waar-
van bekend is dat deze maar een gerin-
ge aandacht schenkt aan het verwerven
van pedagogisch inzicht en sociale
vaardigheden. Als niet zelden de in-
strukteur bovendien jonger is dan zijn
recruten en over een geringere oplei-
ding beschikt, zal zijn gevoel van zeker-
heid en natuurlijk overwicht geen grote
omvang kunnen aannemen. Daarom
mogen de opgetreden geweldsexplo-
sies evenmin als het bijna dagelijks
dicht naderen of licht overschrijden van
de toelaatbaarheidsgrens niet zo maar
worden toegeschreven aan sadistische
neigingen of criminele inslag, al zal in
een enkel geval in een zo grote maat-
schappij als de krijgsmacht ook daar-
van wel eens sprake zijn.

Nee, om zijn positie tussen de groep en
de compagniescommandant (die de mi-
litaire eis vertegenwoordigt) te kunnen
handhaven, zal het kaderlid zich wel
moeten bedienen van de voorkomende
groepsprocessen en -mechanismen, in
alle situaties in de kazerne en in het

veld waarin de groep bestaat en functioneert. (Alleen al over dit onderwerp kan een boek geschreven worden; verbazingwekkend is, dat het nooit geschreven is.)

De ruimte in dit blad is te weinig om met behulp van uitgewerkte voorbeelden de meest voorkomende wijzen van gebruik van de groep voor handhaving van de eigen positie te beschrijven; we moeten volstaan met de aanduiding ervan via trefwoorden.

Zo is er de methode van het werken via het 'vriendje zijn met de groep'; de methode, die gebruik maakt van de 'verklikker', of van de 'rambo-figuur' of de 'jongen(s) met de grote mond'; de nog het meest-aanvaardbare methode is het werken met behulp van de jongen met het natuurlijke leiderschap; tenslotte zijn er nog de methodes van de 'piespaal' en de 'indirekte afstraffing'. Aan de laatste twee besteden we wat meer aandacht.

De piespaal wordt, zoals reeds eerder is gezegd, bij voorkeur iemand, die op enigerlei wijze opvalt in de groep. Het onaantvaardbare verschijnsel is mede hierom zo moeilijk te bestrijden, omdat het bestaan ervan voordeel heeft voor de leiding. Immers, spanningen worden noch over de leiding zelf, noch over de omgeving – waar de leiding ook verantwoordelijk voor is – afgewenteld, maar blijven binnen de groep.

Als er echter geen piespaal ontstaat, omdat de groep er nogal homogeen uitziet, loopt de groepscommandant zelf het grootste risico een vorm van piespaal te worden. Menig commandant (en niet alleen groepscommandanten) heeft naar het middel gegrepen om dan maar zelf een groepslid te 'verpiespalen'; iets dat overigens erg eenvoudig is.

Op bijna dezelfde wijze werkt de 'indirekte afstraffing'. Het laat zich begrijpen dat bang geworden door de straffen die collega's uit het Oirschotse hebben gekregen, sinds die tijd (1985) nogal eens kaderleden naar dit middel zullen grijpen. Het middel hanteert de groep als medium. Wanneer een groepslid

zich niet voldoende aanpast en het aanspreken van de groep op dit gedrag onvoldoende resultaat afwerpt, suggereert het kaderlid de groep deze vent dan maar eens zelf onderhanden te nemen. (Men leze vooral het artikel van raadvrouw Klazien van Brandwijk in EGO van november 1986, waarin twee bedrivers van geweld en een slachtoffer ervan aan het woord komen.)

Wij geven twee citaten als voorbeelden van de twee laatstgenoemde technieken.

De sergeant zegt tegen zijn groep, die zonder al te veel resultaat, regelmatig de dupe was geworden van het gedrag van een groepslid: „In mijn tijd losten we dit op met een wasbakje speciaal. Het is trouwens niet mijn probleem. Julle lossen dat onderling maar op.”

Wie zal precies weten wat er allemaal schuil kan gaan onder dat woordje 'speciaal'?

Het tweede citaat is van het slachtoffer dat bij aankomst op het station al mede door de sergeant werd bestemd als piespaal: „De sergeant had al snel door dat ik makkelijk te pakken was en die gooide natuurlijk olie op het vuur”.

Hoe moet de vorming van het kaderlid eruit zien om te beveiligen dat ze niet in deze valkuilen stappen?

Slotopmerkingen

Wij zouden onze beschouwing over de structurele factoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van geweld kunnen beëindigen door een omstandigheid te scheppen waaronder alle in deze beschouwing aan de orde gestelde factoren samenballen tot de voorwaarde voor een onvermijdbare geweldsexplosie. Dat lijkt ons niet zinvol; de lezer heeft er genoeg aan te weten om welke opleidingsaspecten het gaat en in welke richting de invloed zich uit. We beperken ons nog tot enige opmerkingen. In de eerste plaats deze. Uit het bovenstaande mag de lezer onder geen beding de suggestie halen als zou het onze bedoeling zijn generaliserend alle kaderleden aan te wijzen als zwakkelingen, die zich op geen andere wijze

dan de geschetste zouden kunnen handhaven, want dat is beslist niet waar. Uit eigen ervaring weten we dat het merendeel der instructeurs op een redelijke en soms zelfs op een buitengewoon goede wijze deze moeilijke taak weten uit te oefenen, ondanks de uiterst geringe toegerustheid tot die taak. Onze bedoeling was, we herhalen het, te proberen te beschrijven hoe het gebeurt daar waar het gebeurt. Wel willen we voor onze rekening nemen de uitspraak, dat de verleidingen en de kans op uitglijders in die specifieke situatie levensgroot en structureel aanwezig zijn.

Een tweede opmerking geldt onze verbazing.

In de eerste plaats zijn we verbaasd, niet omdat er zich excessen hebben voorgedaan, maar omdat het er zo weinig blijken te zijn. Wij weten immers uit ervaring dat de beschreven structurele factoren zich meermalen in bepaalde situaties zo samenvoegen dat ze logischerwijze tot de uitbarsting van geweld hadden moeten leiden. Maar het geweld bleef uit, wellicht mede omdat mensen nog over eigenschappen en mogelijkheden beschikken die, plotseiling aangesproken, hun remmende invloed hebben.

Onze tweede verbazing wordt gewekt door de steeds haastige en zo radicale wijze waarop de militaire en politieke leiding het structurele element in het complex van mogelijke oorzaken ontkennen. Wellicht mag het ideologische gegeven, dat de krijgsmacht als zodanig niet slecht is en geen fouten kan maken niet worden aangetast. Maar ook is het mogelijk dat, wanneer wordt toegegeven dat het probleem mede door de structuur wordt veroorzaakt, men bereid moet zijn om die structuur aan te pakken, en dat is ongelooflijk moeilijk; ook dat weten wij. Onze vrees is, dat er dan ook nog heel wat water door de Rijn moet stromen voordat die bereidheid zich zal openbaren. En dit zal helaas de mogelijkheden voor een échte oplossing blokkeren.

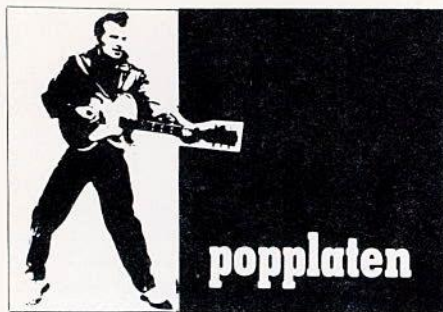
En toch blijven we verklaren dat structurele maatregelen nodig en mogelijk zijn; zoals deze, die we ook al noemden in het EGO-artikel van oktober 1985, nl. dat de vormingssituatie zo moet worden gestructureerd, dat het onderkennen van de toelaatbaarheidsgrens gemeengoed is voor alle deelnemers aan dat proces. Dat betekent doelmatige informatie aan alle deelnemers; informatie, die gehanteerd kan worden om in concrete situaties zelf mede de grenzen te kunnen trekken. Overschrijding ervan moet dan automatisch een 'buitenspelpositie' creëren, die de werking van de dienstplichtwet opschort.

De structurele kanten van deze problematiek zullen moeten worden opgelost om te voorkomen dat het zo voortbestaan van de krijgsmacht nog meer slachtoffers zal vragen nog voor de oorlog is uitgebroken.

Wil Gerards
Wim Heij

Foto: Rienk-Jan Huizinga

The Velvet Underground & Nico

Voor één keer een bespreking van een oude elpee. Maar dat is dan ook niet de eerste de beste. Of beter gezegd, het is wel de eerste de beste. Althans volgens de Nederlandse versies (respectievelijk bij de VPRO op radio 3 en in de Oor) van de top 100 allertijden-lijstjes, die de wereld de afgelopen tijd hebben overspoeld. Werd in de rest van de wereld 'Sergeant Pepper' in het algemeen als dé elpee uit de popgeschiedenis beschouwd, de Nederlandse deskundigen hielden het op de elpee met de banaan (de hoes is van de onlangs overleden kunstenaar Andy Warhol). Niet direkt de meest bekende plaat onder 'het gewone volk', vandaar wat extra informatie.

De debuutelpée van The Velvet Underground stamt uit 1967, maar heeft met flower power weinig te maken. Belangrijkste man van de groep is Lou Reed (later als solo-artiest met name bekend van 'Walk on the wildside'). Hij schreef alle nummers, zingt de meeste en is de lead-gitarist van de groep. Een ander groepslid, dat na de VU-periode bekendheid als solo-artiest wist te verwerven, is de Welshman John Cale, hij speelt toetsen, bas en elektrische viool. Overige leden zijn Sterling Morrison (gitaar) en Maureen Tucker (drums). Op deze elpee zingt op verzoek van producer Andy Warhol het Duitse fotomodel Nico mee (bij de burgerlijke stand be-

kend als Christa Pfäffchen, maar noem haar nooit zo). Met haar lage stem zingt ze op monotone serene wijze drie nummers: 'Femme fatale', 'All tomorrows parties', en 'I'll be your mirror'. De overige, door Reed gezongen nummers zijn totaal niet geschikt als achtergrondmuziek. Er is geen ontkomen aan het freakerige, scheurende spel op nummers als 'Heroin', 'Venus in furs' en het veel gecoverde 'I'm waiting for the man'. Of dit de beste elpee aller tijden is, durf ik niet te zeggen, maar een meesterwerk is het zonder meer.

Joe Cocker - Unchain my heart

Hij wordt wel 'Joe met de de handjes' genoemd, gezien de lichtelijk spastische bewegingen die hij tijdens zijn live-optredens met deze lichaamsdelen maakt, maar eigenlijk zou Joe Cocker ook geen slechte bijnaam zijn. Niet alleen heeft ook de nieuwste elpee van Joe Cocker weer een mooie hoes (met zijn hoofd), maar meer het feit dat Joe nog geen sinterklaasgedichtje zelf kan schrijven en zodoende voor het maken van een elpee altijd de schrijvende hulp van anderen moet inroepen, rechtvaardigt deze bijnaam. Echte bekendheid verwierf hij dan ook zo'n 20 jaar geleden dankzij een spetterende uitvoering van de Lennon/McCartny compositie 'With a little help from my friends'.

Onder de produktionele leiding van het duo Midnight/Hartman (die hebben ook de nieuwe Time Bandits-elpee geproduceerd) is 'Unchain my Heart' de 13e studio-elpee uit de met ups en downs verlopende carrière van Joe Cocker. Het is me een eer te kunnen meedelen dat we ons op 't ogenblik in een opgaande fase bevinden. De elpee staat vol met scheurende saxofoons, swingende dameskoortjes en toetspartijen en deze volle produktie komt het rauwe stemgeluid van Joe zeer ten goede. Het titelnummer is een ode aan zijn grote leermeester Ray Charles en van een andere grootheid, John Lennon, is de ballad

'Isolation' op de plaat te vinden, dat een gloedvolle uitvoering krijgt. Niet alleen ballads, maar ook voor songs met meer tempo draait Joe zijn genoemde handjes niet om, zie het titelnummer en de afsluiter, het swingende 'Satisfied'. Tevreden? Meer dan dat, wat mij betreft.

Bruce Springsteen - Tunnel of love

Anders dan bij collega mega-ster Michael Jackson gaat de nieuwe elpee van Bruce Springsteen, zijn eerste studio elpee sinds 3 jaar, niet gepaard met een gigantische publiciteitscampagne, bedoeld om de plaat al bij voorbaat tot een overdonderend succes te maken, maar dat heeft hij dan ook niet nodig.

Na gróte successen lijkt de Boss op steeds dezelfde manier te reageren. Hij trekt zich in zijn eentje terug en komt met een ingetogen album, waarop echte rock-songs ontbreken. Zie 'Nebraska' na 'The river' en zie 'Tunnel of love' na 'Born in the USA' en de live-box. Kwam de E-street-Band er op 'Nebraska' helemaal niet aan te pas, op 'Tunnel of love' komen ze wel af en toe opdraven, Bruce Springsteen steunend in zijn songs gebaseerd op zijn recentelijk verworven huwelijkske staat. Echt makkelijk heeft de Boss het daar niet mee, maar het levert wel een goede elpee op, die alleen een teleurstelling betekent voor degenen die iets totaal nieuws verwachtten.

Zichzelf met gitaar en mondharmonica begeleidend opent Bruce de plaat met 'Ain't got you'. Ook in 'Cautions man' en 'Valentine's day' is hij helemaal alleen te horen. Op de overige nummers zijn wel leden van de E-street-Band te horen. Gelukkig leidt dit nooit tot muzikaal geweld, zoals in het titelnummer van de vorige elpee 'Born in the USA', maar tot mooie songs, zoals de singles 'Tunnels of love' en 'Brilliant disquise'.

Sinéad O'Connor - The lion and the cobra

De Ierse protégé van U2's Bono & the Edge Sinéad O'Connor heeft in haar twintigste levensjaar de wereld verblijd met een zoon en een solo-elpee. Voorwaar geen geringe prestatie voor een jongedame van deze leeftijd. Als we dan ook nog de kwaliteit van haar debuutelpée in ogenschouw nemen, valt de vergelijking met bijvoorbeeld haar leeftijdsgenote Sabrina (die heeft letterlijk en figuurlijk weinig om het lijf), helemaal in het voordeel van de kale Sinéad uit (in ieder geval in muzikaal opzicht). 'The Lion and the cobra' klinkt allesbehalve kaal, de plaat staat vol met bombastische, pathetische muziek, terwijl Sinéad de longen uit haar lijf zingt. Absoluut hoogtepunt is het nummer 'Troy', waarin op dramatische wijze een verloren liefde wordt bezongen. Hiervoor zou ik eigenlijk alle mogelijke superlatieven uit de kast moeten halen, ware het niet dat de eindredacteur mij wijst op het ruimtegebrek, helaas.

Evert van Dijk

Andy Warhol

Radio Rijnmond

Over een experiment met mogelijk verstrekkende gevolgen

Dat er naast de Hilversumse zenders ook andere bestaan, is natuurlijk voor niemand nieuw. Radio Friesland kenden we al, en de Regionale Omroep Zuid. En Oost. En Gelderland. Radio Stad Amsterdam bestaat alweer meer dan tien jaar. Radio Rijnmond een jaar of vier en Radio West (Den Haag, Gouda, Leiden) begint ook al weer door de kinderziekten heen te raken.

De gedachte, dan mensen in een bepaalde regio onvoldoende bediend worden door de Hilversumse zenders en de Hilversumse omroepen zal weinigen verbazen. Hilversum dat wil zeggen, binnen een bepaald tijdsbestek een beperkt aanbod aan muziek, amusement, cultuur en nieuws. Een aanbod dat zelden of nooit is toegesneden op de behoefte in een bepaalde regio, zeker niet wat de nieuwsvoorziening betreft. Eigenlijk zijn er, vanuit Hilversum, maar drie elementen die de luisteraars bereiken en waar zo goed als iedere luisteraar evenveel baat bij heeft. Dat zijn het nationale en internationale nieuws, de file-meldingen op de grote, doorgaande wegen en het weerbericht.

Zenderkleuring mislukt

Voor het overige is het elke dag maar weer afwachten wat een bepaalde omroep op een bepaalde zender biedt. Zelfs Radio 3, toch bij uitstek opgezet als zender voor popmuziek en wat daar op lijkt, levert niet bij elke druk op de knop datgene wat je op grond van de doelstelling zou mogen verwachten. De ene omroep doet gedurende een deel van de zendtijd wat nieuwsflitsen door de muziek, de andere omroep rekent het zich tot de taak om religieuze muziek uit te zenden en weer een andere omroep aarzelt niet, om een praatprogramma aan te bieden op het moment dat je lichte muziek verwacht.

Op deze manier is Radio 3 een prachtig bewijs voor de stelling dat de zogenaamde zenderkleuring is mislukt.

Nu was de zenderkleuring alleen maar bedoeld, om de luisteraar het gemak te bieden dat hij, wanneer hij op één bepaalde zender van de beschikbare vijf afstemde, zonder al te veel moeite het door hem gewenste soort geluid uit zijn radio zou krijgen: popmuziek, lichte muziek en informatie; serieuze muziek en informatie; programma's voor minderheden en programma's van educatieve aard.

Maar wie werkelijk wat van zijn gading wil horen, is genooddaakt, zo goed als de hele afstemmschaal af te zoeken, om te vinden wat hij horen wil.

De kans dat je dan nog eens iets uit of over je eigen regio zou horen, is dan zo

goed als nul. Vandaar dus dat regionale zenders niet zonder belang zijn.

Regionale omroep

In hun huidige vorm bieden de regionale zenders de luisteraars nieuws uit eigen streek, verkeersinformatie uit eigen streek en weersinformatie over de eigen streek. Daarnaast werken er veelal mensen, die de eigen streek goed kennen, en dus dieper kunnen ingaan op bepaalde zaken, of dat nu de prestaties van plaatselijke muziekgroepen zijn of de wonderbaarlijke verzameling lucifersdoosjes van een burgemeester. Aan zulk soort dingen komen de Hilversumse omroepen maar zelden toe.

Tot nu toe hebben de regionale omroepen twee handicaps. De ene is, dat ze geen aaneengesloten uitzendtijd hebben. Het wisselt per omroep, maar ik geef het voorbeeld van Radio Rijnmond, omdat ik in het zendgebied van die omroep woon. Tot voor kort zond die uit van 's ochtends half acht tot half negen en van 's middags half vijf tot half zeven – op werkdagen. Op zaterdag en zondag lagen de uitzendtijden weer anders, en op woensdagavond wilden er ook nog wel eens twee uur bij komen voor een extra sportuitzending. De andere regionale omroepen hantieren soortgelijke schema's, die er steeds op neer komen dat men een uur of tweeëntwintig te verdelen heeft over de hele week. En wanneer de regionale omroep niet uitzendt, krijgt de luisteraar Radio 1 te horen, of hij dat nu wil of niet: de meeste regionale omroepen zenden uit via één van de zenders die Radio 1 uitzenden. Op dit systeem bestaat één uitzondering, namelijk Radio Rijnmond.

Radio Rijnmond

Radio Rijnmond heeft vanaf het begin, in 1983, afgezien van het logeren bij Radio 1. Men zag kans, toestemming te krijgen voor het gebruiken van een eigen zender (die op de PTT-toren bij de Rotterdamse Waalhaven te zien valt). En wanneer de zendtijd van Radio Rijnmond is afgelopen, wordt de verbinding met Hilversum gelegd en komt Ra-

dio 3 via de frequentie van Radio Rijnmond (93,4 Mhz) de regio binnen.

Het voordeel van een dergelijke regeling is, dat de andere regionale omroepen te gast zijn bij Radio 1, en daar dus niet zomaar op de zender kunnen komen voor het brengen van het allerlaatste belangrijke nieuws of het melden van een ernstige blokkade van de wegen of bij het openbaar vervoer. Radio Rijnmond kan dat wel, omdat deze omroep alleen maar Radio 3 even van de eigen regionale zender hoeft te halen en direct de luisteraars kan bereiken. Als die luisteraars tenminste na afloop van de zendtijd van Radio Rijnmond op dezelfde frequentie, die 93,4 dus, zijn blijven luisteren. Dat blijven luisteren wordt bevorderd, doordat op elk heel uur, na het ANP-nieuws, eigen, regionaal, nieuws wordt uitgezonden. Een klantenbindertje, mag je wel zeggen.

Experiment

Van half oktober 1987 tot vlak voor Kerstmis van dat jaar is door Radio Rijnmond een experiment uitgevoerd dat voor de ontwikkelingen in omroepeland verstrekkende gevolgen kan hebben. Op initiatief van directeur-hoofdredacteur Nico Haasbroek is Radio Rijnmond gedurende die periode vierenzeventig (74) uur per week gaan uitzenden – twaalf uur per werkdag, op zaterdag zeven uur en op zondag ook zeven uur. Dit experiment wordt uitgevoerd met volledige instemming van het ministerie van WVC, met medewerking van een aantal Hilversumse omroepen, daaronder de VARA en Veronica en met steun van de andere regionale omroepen.

Doel van het experiment is, onder veel meer, te laten zien dat een regionale zender die in zijn stille uren Radio 3 binnenhaalt, voldoende luisteraars heeft om bestaansrecht te hebben (De omroepen die bij Radio 1 te gast zijn lijden, naar vermoed wordt, nogal onder de geringe populariteit van Radio 1). Een ander doel is, dat de mensen van Radio Rijnmond laten zien, dat het mogelijk is om, gedurende twaalf uur per dag, programma's uit te zenden die een regionaal karakter hebben, maar tevens volledig zijn. Hoe dat gaat kan ik het beste beschrijven aan de hand van wat een overzicht van wat een werkdag bij Radio Rijnmond de luisteraar brengt.

Dagprogramma

Om zeven uur komt Jan van de Putte als eerste presentator in de lucht. Hij kondigt het nieuws aan, gelezen door een medewerker of medewerkster van Radio Rijnmond. Dit nieuws bevat drie gedeelten: het regionale nieuws, het nationale nieuws en het internationale nieuws. Een deel van dit nieuws wordt door de redactie van Radio Rijnmond zelf verzameld in het zendgebied, een deel komt van de Radionieuwsdienst van het ANP en een ander deel komt van de diverse correspondenten van ande-

Na wat muziek brengt Radio Rijnmond tegen half acht een overzicht van de inhoud van de ochtendbladen en om half acht, voor de langslapers, een overzicht van het nieuws. Daarna begint wat genoemd wordt Editie Half Acht, een actualiteitenprogramma waaraan eigen journalisten bijdragen leveren, maar waarin ook corresponderenten van andere omroepen (vooral met internationaal nieuws) aan het woord komen. Een studiogast ontbreekt zelden en als de Editie is afgelopen, om half negen, kan de luisteraar de dag weer door zonder het gevoel ook maar iets van het nieuws te hebben gemist. Je kunt, bij wijze van spreken, op het werk weer volledig meepraten.

Totdat, om vier uur, Annemarie de Jong een uur lang in het aan de studio gren-

Om vijf uur begint Eric Post aan zijn twee uren, eerst, tot half zes, met wat lichte muziek en een overzicht van de tv-programma's voor de avond, dan van half zes tot zes uur Editie Half Zes met, weer, actualiteiten en dan, van zes tot zeven, met een uurtje telefoontjes van luisteraars, waarin Post en de luisteraars over de meest uiteenlopende zaken praten en discussiëren – van de overlast van hondepoep tot het al dan niet opvoeren van een omstreden toneelstuk van Rainer Werner Fassbinder.

Uit de reactie van luisteraars tot nu toe blijkt, dat het mengsel van regionaal, nationaal en internationaal nieuws de luisteraars goed bevalt, en dat het overige programma-aanbod zeker geen reden is, om de frequentie van Radio Rijnmond te verlaten. Dat is een goed teken, en een stevige stimulans voor de staf van deze regionale omroep, die het hele experiment bijna zonder extra mankracht en zo goed als zonder extra geld heeft moeten uitvoeren. Wat trouwens al weer een apart interessant gegeven is: het blijkt goed mogelijk, om bij een beperkt budget gedurende vierenzeventig uur per week een volledig programma-aanbod te verwezenlijken. Dat moet in Holversum diverse mensen aan het denken zetten. En naar verluidt is dat ook één van de doelstellingen van de directie van Radio Rijnmond.

EGO • januari 1988 9

[illegible]

Een vijand van het volk

Wat de enkeling denkt is niet van belang

De sovjetbevolking wordt zoveel mogelijk afgeschermd tegen 'gevaarlijke' import van ideeën en informatie uit de buitenwereld. Niet-communistische en buitenlandse kranten en tijdschriften worden niet verkocht. Ruime tijd voordat de Russen Tsjechoslowakije binnenvielen in 1968, mochten ook de Tsjechische kranten niet meer verkocht worden. Toen de militaire invasie begon, moesten de kiosken de verkoop van Westerse communistische kranten staken. Ook werden de buitenlandse zenders gestoord. Deze informatie las ik in 'De Russen en oorlog', een Aula pocket die op dit moment voor f 5,- te koop is bij sommige boekhandels. Bij het doorlezen van dit boek kwamen er vergelijkingen bij me boven met de Nederlandse krijgsmacht.

In de Sovjetunie wil de staat het leven van de burgers totaal controleren. Daarom noemt men zo'n samenleving ook wel totalitair. Alles wordt geregeld door de overheid; de gezaghebbers bepalen wat je mag en wat je moet, wat je te eten en te drinken krijgt, welke informatie goed of slecht voor je is. En wat slecht voor je is, dat krijg je niet te horen of te zien.

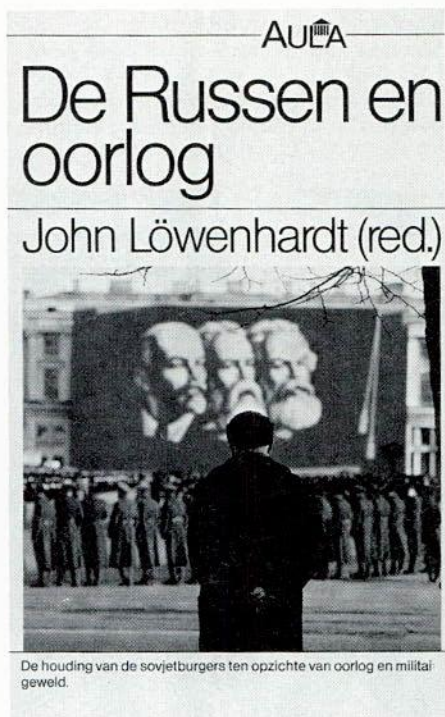
In het Nederlandse leger kom ik nog steeds soldaten tegen die me vertellen dat ze geen koffiezetapparaten op hun kamer mogen hebben. Ook geen tv-toestellen. De ene keer horen ze een reden zus, de andere keer één zo. Willekeur dus. Want er is geen enkele zinnige reden aan te voeren om deze dingen te verbieden. De krijgsmacht vertoont hier en daar trekjes die overeenkomen met de sovjetstaat die wij als onze vijand beschouwen. Een overeenkomst met een ideologisch systeem, waartegen wij ons middels vele miljarden guldens beschermen.

Een ander trekje is het gebrek aan vrijheid van meningsuiting. Verderop in dit artikel valt te lezen dat niemand in de Sovjetunie een afwijkende mening mag laten horen.

In de Nederlandse krijgsmacht wordt nog te vaak gezegd dat je het denken beter aan anderen over kunt laten. Soms is dat een grap, maar vaak is het ernstig bedoeld, omdat velen een afwijkende manier van denken maar lastig vinden. Voormalig luchtmachtofficier Stelling liet dat denken niet aan anderen over en uitte zijn afwijkende ideeën over het gebruik van kernwapens openlijk. Zijn superieuren zagen daarin redenen om hem niet te bevorderen en hem op vele manieren tegen te werken. Maar nu terug naar de Sovjetunie.

Boedapest en Praag

Sovjettroepen vielen in '68 Tsjechoslowakije binnen, zoals dat ook in Honga-

rije was gebeurd twaalf jaar daarvoor. De soldaten moesten ook toen al 'het bevriende Hongaarse volk' verdedigen tegen 'de contra-revolutionaire vijanden' die dit land bedreigden. Maar in plaats van hun wapens te richten op de 'subversieve en reactionaire vijanden van het volk' stonden ze oog in oog met de Hongaarse bevolking, die zich massaal tegen de ongewenste Russische bezetters keerde. Een deel van de sovjettroepen bestreed de Hongaren fel maar er waren ook troepen die zich verbroederden met de Hongaarse bevolking. De vreedzame discussies die daaruit voortvloeiden zijn twaalf jaar later ook in de Praagse straten weer te zien...

Ook in Praag waren de soldaten wogens 'dringende verzoeken om broederlijke hulp'. Omdat het moreel van de

militairen bij dit soort van invasies al heel snel zakt beneden het peil dat de leiding gewenst acht, werden de leger-eenheden snel gewisseld. Nieuwe troepen kwamen ook met dezelfde informatie over de 'bevrijding van het Tsjechoslowaakse volk'. In de Sovjetunie verschenen heel weinig berichten over deze invallen in de pers. Grote delen van de bevolking wisten daarom nauwelijks iets van wat er daar gebeurde.

Een verkeerde oorlog

Over Afghanistan, dat in 1979 werd binnengevallen, geeft de pers vanaf 1982 meer berichten over gewonden en gesneuvelde sovjetmilitairen. Maar het beeld dat de pers weergeeft is nogal eenzijdig: sovjettroepen die vreedzaam zij aan zij met het Afghaanse volk werken aan de opbouw van het socialisme. De troepen helpen bij het aanleggen van wegen en gaspijpleidingen, ze bouwen scholen, helpen bij de oogst. Alleen zo nu en dan moeten ze naar de wapens grijpen om het land te 'verdedigen tegen contra-revolutionairen van buitenaf'. Dat zijn dan meestal Pakistaanse, Amerikaanse en Chinese infiltranten en huurlingen die het 'democratische' Afghanistan bedreigen.

Ook al geeft de pers weinig informatie over de realiteit van de oorlog, er komen steeds meer oorlogsfeiten boven water. Vooral door de vele Sovjetsoldaten die naar Afghanistan worden gestuurd. Zij beschrijven een keiharde en bittere toestand, die doet denken aan het oorlogsbeeld in Vietnam. Ooggetuigen spreken over de weerzin onder de sovjettroepen tegen de oorlogshandelingen.

Velen raken ervan overtuigd een verkeerde en onrechtvaardige oorlog te voeren.

Je vraagt je bij deze zaken af hoe de sovjetbevolking reageert op dit soort conflicten. Veel reactie roept dit militaire optreden niet op, maar er zijn toch altijd protesten. Bij het Hongaarse drama zouden scholieren en studenten in Leningrad hebben gedemonstreerd. Vanwege hun kritische houding zouden er 4300 van hen zijn geschorst van school en universiteit.

Toen Tsjechoslowakije in 1968 werd binnengevallen, was de periode van vernieuwing en versoepeling onder Chroesjtsjov al weer voorbij. Breznev had een veel strakkere politiek, die men wel 'restalinisatie' noemde. Men had toen niet veel hoop op meer vrijheid in het systeem.

Toch bleven er toen ook enkelingen die de militaire agressie fel bekritiseerden. Demonstranten konden echter rekenen op arrestatie, werkcamp of psychiatrische inrichting. Mensen die niet mee wilden doen aan per bedrijf opgezette vergaderingen waarin de arbeiders de inval goedkeurden, kregen slechter betaald werk of ontslag. Andrej Sacharov, een beroemd natuurkundige, veroordeelde de invasie in Afghanistan in het openbaar. Hij werd verbannen naar verre streken en daar onder politietoe-

zicht geplaatst. In een inrichting of werkkamp sloot men hem niet op, daar was hij te bekend voor in het buitenland. Met wie niet zo bekend was, werden kortere metten gemaakt. Sacharov is nu weer terug in Moskou, maar op de huidige toestand kom ik nog terug in dit artikel.

Ideologie

Eerst wil ik stilstaan bij de vraag wat het meest kenmerkende is van het systeem in de Sovjetunie. Volgens 'De Russen en oorlog' is dat de ideologie. Als je dat woord letterlijk vertaalt, betekent het: kennis van ideeën, van wat goed of slecht is. En de sovjet-ideologie houdt in dat de sovjet-staat het belangrijkste is in het leven van de mens. Trouw aan de staat: als je dat niet bent, ben je geen goed sovjetburger.

De staat maakt uit wat goed is en wat niet; een individu heeft niet het recht om een eigen gewetensoordeel te volgen. De mens is geestelijk niet zelfstandig in de sovjetstaat. Wie anders denkt dan de officiële ideologie wordt door de staat een 'vijand van het volk' genoemd en tot misdadiger of geesteszieke bestempeld.

In feite is zo iemand niet een vijand van het volk, maar een 'vijand van de ideologie'.

Maar de sovjetstaat betitelt deze andersdenkenden als vijanden van het volk, want dan kan hij deze 'volksvijanden' uitspelen tegen de massa. Zij worden uitgemaakt voor trouweloze burgers, renegaten, ondankbaren tegenover de staat, parasieten van de maatschappij. Tegen zulke 'vijanden' worden lastercampagnes georganiseerd. In radiointerviews en ingezonden

brieven veroordelen de 'goede' burgers dan artikelen van schrijvers die zij onmogelijk gelezen kunnen hebben. Die artikelen verschijnen ondergronds en kunnen door de gemiddelde sovjetburger niet gelezen worden.

Behalve de binnenlandse bestaan er ook de buitenlandse vijanden. Het Westen wordt voorgesteld als een goed georganiseerde, door de VS geleide, samenweerder tegen de Sovjetunie en andere socialistische landen. Volgens de sovjet-ideologie is de pers in het Westen een propaganda-apparaat, vol van ideologische indoktrinatie en chantage. De westerse kranten staan vol valse laster, vuile leugens, afgezaagde verzinsels, enz. enz. . .

Dit valt onder de inhoud van de ideologie van de staat. Hoe ver zou dat doorwerken in de geesten van de sovjetburgers? Zouden zij vijandschap voelen naar het Westen toe? Mensen die in de Sovjetunie geweest zijn, constateren een groot verschil tussen de officiële ideologie en de openheid van de bevolking naar het Westen toe.

Het zijn twee totaal verschillende werelden.

Als je de ideologie weg laat, zijn sovjetburgers niet haatdragend of oorlogszuchtig. Ze tonen veel menselijke warmte in persoonlijke contacten met Westerlingen.

Glasnost

Maar hoe de enkeling denkt en voelt, is niet van belang in het sovjetsysteem. De staat maakt uit hoe je moet aanken en zorgt er via de geheime politie en verklikkers wel voor dat bijna iedereen zich daarbij aanpast. Zou dit systeem

veranderen onder Gorbatsjov?

Sacharov mocht terugkeren uit Gorki, er mocht meer openlijke kritiek geleverd worden. Maar sinds Jeltsin van zijn functie in Moskou is ontheven, mag er ineens weer veel minder. Zal het weer net zo gaan als na Chroesjtsjov?

Een systeem dat ideologisch zo stevig in het zadel zit, zal niet erg snel kunnen veranderen, want dan is er een totale chaos. En een totale chaos kost in die sovjetomstandigheden zeker veel bloed.

Het beste zou zijn dat de veranderingen in de Sovjetunie langzaam verlopen in de richting van meer geestelijke vrijheid voor iedereen. Maar daar kunnen wij in het Westen niet veel meer aan doen dan erop hopen en ons er positief voor openstellen.

En ondertussen kunnen we onderzoeken wat er bij onszelf allemaal nog beter kan. Want het is toch merkwaardig dat wij ons verdedigen tegen een bepaalde ideologie met behulp van een krijgsmacht die trekken vertoont van diezelfde ideologie.

Op de KMS en de KMA zouden onderofficieren en officieren zo opgeleid moeten worden dat de krijgsmacht steeds minder totalitaire trekjes krijgt.

Hopelijk gaat de afdeling Gedragswetenschappen bij Defensie de noodzakelijkheid daarvan inzien. Want de geestelijke ontwikkeling van het individu is in opmars. Ook in de krijgsmacht!

Wim Reinders

'De Russen en oorlog' is een Aula Pocket, nr. 763, van uitgeverij Het Spectrum te Utrecht. Een telefoontje naar Rotterdam 010-4362144 levert je het dichtstbijzijnde adres op waar je het boekje voor f 5,- kunt kopen.

Binnen de humanistische beweging is Marilyn French al lang geen onbekende meer. Ze schreef o.a. twee feministische romans. In 1970 verscheen 'Ruimte voor vrouwen' en in 1980 'Bloedend Hart'. Beide romans haalden in Amerika miljoenen-oplagen en ook in Nederland beleefden haar boeken diverse herdrukken. Vorig jaar nog hield zij op het kongres van de IHEU (de International Humanist and Ethical Union) in Oslo een lezing over het thema zelfrespekt.

Wat is er toch met haar boeken aan de hand, die bemind en bekritiseerd worden door zowel een vrouwelijk als mannelijk (!) lezerspubliek. Want het moet gezegd: haar boeken zijn niet bepaald vriendelijk.

Het telkens weer terugkerende thema is de vrouw als slachtoffer in een door mannen beheerste wereld en dat het geluk in ieder geval niet van die kant zal komen. Waar ze naar ik vrees gelijk in heeft. Het komt simpel gezegd hier op neer: mannen streven naar macht en seks, waarvan vrouwen al eeuwen de dupe zijn.

Maar, vrouwen gaan wat Marilyn French betreft ook niet vrij uit. Die hebben ook het nodige aan zich zelf te danken. Uiteindelijk hebben beiden schuld. Haar boodschap is wat dat betreft niet optimistisch. Waarom haar boeken dan toch zo'n succes zijn, zal vooralsnog wel een raadsel blijven. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn, dat zij in staat is op te schrijven wat ze voelt en denkt in een dialoog met de lezer. En een andere verklaring, dat zij tussen de afwas en het

ROMAN

verschonen van luiers door, onverbloemd over seks schrijft. Waarmee zij dit onderwerp legitimeert, omdat seks ook een deel van ons dagelijkse en emotionele leven is. Nog afgezien van de machtsaspecten die volgens haar aan seks gekoppeld zijn en die zij genadeloos weet te analyseren. Een thema dat ook in haar nieuwste roman 'Haar moeders dochter' naar voren komt. Ook ditmaal een

vrouwenboek, dat ongetwijfeld weer zijn weg zal vinden naar het mannelijke lezerspubliek.

Het boek is een zedenschets van de ongelooflijke hypocrisie van Amerika op seksueel gebied. Het verhaal van vier generaties vrouwen uit één familie, die allemaal gemeen hadden dat ze zich gevangen voelden in hun leven. En een roepende in de woestijn waren wanneer het de liefde betrof. Het wijd verspreide gevoel dat mannen in deze maatschappij een vrouw niet meer te bieden hebben dan economische zekerheid. Je hoeft van hen niets te verwachten, laat staan seks op een manier die vrouwen graag zouden willen. Wanneer je meer verwacht kun je er (bijna) zeker van zijn dat je te maken krijgt met een tiranniserende bruut. Het enige waar je als vrouw in de Amerikaanse samenleving moeilijk onder uit kunt, is de norm dat je zonder man niet kan leven en kinderen krijgen.

Het is het relaas van een vrouw die wel probeert daar onder uit te komen en op veertigjarige leeftijd dan constateert dat ze emotioneel berooid is en volkomen vervreemd van haar kinderen. En dan alles in het werk stelt om met zichzelf in het reine te komen. Een treurige, maar aangrijpende geschiedenis. Maar wel een met een boodschap die noch door het vrouwelijke, noch door het mannelijke lezerspubliek genegeerd kan worden.

Freek Pol
'Haar moeders dochter' van Marilyn French verscheen bij Meulenhoff, 1987, 702 blz. f 49,50.

'The last emperor'

Indrukwekkende biografie van Bertolucci

Bernardo Bertolucci maakte naam met films als 'La Luna' en vooral 'Novecento I en II'. Hij is een man van grote, imposante taferelen vol dramatiek en historische betekenis. In zijn nieuwste film, 'The last emperor', haalt hij nog meer uit dan in zijn vorige produkties. Het levensverhaal van Pu Yi, de laatste keizer van China, is gevat in een aaneenschakeling van adembenemende lokaties, indrukwekkende kledij en historische feiten. Daardoor verliest de film, vooral in het tweede gedeelte, soms de menselijke aspecten en wordt een statisch, één-dimensionaal prentenboek. Maar wel een prentenboek dat je nooit meer vergeet als je 't eenmaal hebt doorgebladerd!

In het jaar 1908 bestijgt in Peking een ventje van drie jaar de Drakentoon. Pu Yi is nu keizer van het drieduizendjarig rijk, al is hij daar bepaald niet gelukkig mee. Hij is bij zijn moeder weggehaald, en woont tussen honderden eunuchen in het paleis dat het hart vormt van de Verboden Stad. Als drie jaar later de Republiek wordt uitgeroepen verandert er aan het hof niets. De kleine Pu Yi, die nooit leeftijdgenootjes ziet, groeit op als een absoluut vorst en heeft geen weet van het feit dat zijn rijk alleen nog maar bestaat binnen de muren van de stad. Wanneer Pu Yi na een paar jaar bezoek krijgt van een van zijn broers, hoort hij

voor het eerst van de enorme sociale omwentelingen in China.

Zijn Britse tutor verandert zijn leven in die zin, dat hij hem niet uitsluitend als een godheid behandelt. Pu Yi is daar erg gelukkig mee, want hij krijgt een fiets, en de tutor staat er op dat de jonge vorst een bril krijgt, al verbiedt de etikette dat. Een god draagt immers geen bril...

Als Pu Yi achttien is, en inmiddels getrouwd met twee mooie Chinese vrouwen, stort het kaartenhuis om hem heen eindelijk in. Peking wordt door republikeinen ingenomen en Pu en zijn beide vrouwen gaan naar Tientsin. Een paar

jaar vermaken de drie zich als westerse rijkelui. Pu zingt in nachtclubs (lang niet slecht), maar begint toch steeds meer te voelen dat hij is opgevoed om te heersen, en dat hij dat ook wil.

Wanneer de Japanners in 1931 Mantsjoerie binnentrekken en Pu Yi een positie aanbieden als 'keizer' van de nieuwe staat, accepteert Pu die geste. Daarmee maakt hij de fout van zijn leven, want hij belandt in Russische gevangenschap, later in die van de Chinese communisten en brengt tien jaar door als anonieme krijgsgevangene.

Wanneer hij uiteindelijk in Peking, eenmaal in vrijheid gesteld, een baan krijgt als tuinman in de botanische tuinen, is hij een totaal ander mens dan de kleine, fiere keizer die hij was binnen de muren van de Verboden Stad. Maar tegelijkertijd beseft hij, dat hij vrij is, en dat hij dat voorheen eigenlijk nooit is geweest. Zijn beide vrouwen is hij kwijt; de tweede is bij hem weggelopen toen ze in Tientsin woonden, zijn eerste vrouw is in een inrichting beland na schandelijke manipulaties van de Japanse geheime dienst.

Al heeft Bertolucci zich teveel vertild aan de onmogelijke taak om alles zo precies mogelijk te vertellen, waardoor veel details nu juist onduidelijk blijven, toch is 'The last emperor' een belevenis van de eerste orde. Alleen al het feit dat er voor het eerst in de geschiedenis binnen de muren van de Verboden Stad mocht worden gefilmd, is een fascinerende gedachte.

China heeft voor miljoenen mensen over de hele wereld een zeer magische en intrigerende klank, en als je de lokaties ziet waar deze film zich afspeelt,

De driejarige keizer neemt een parade af in 'The last emperor' van Bertolucci

film in 't kort

Occi ciornie

Al klinkt het nog zo Italiaans, de titel 'Occi ciornie' van de nieuwe film waarin Marcello Mastroianni schittert, is Russisch en betekent Zwarte ogen. Regisseur is de uitgeweken Rus Nikita Mikhalkov, broer van Andrei Konchalovski, die het in het Westen ook al zo prima doet. Mikhalkov heeft zijn film gebaseerd op een aantal verhalen van Tsjechov, zijn grote idool.

De nu 64-jarige Mastroianni kreeg in Cannes een Gouden Palm voor de hoofdrol in deze vermakelijke tragi-komedie, en die prijs is volkomen verdiend. Mastroianni geniet zichtbaar van zijn creatie als Romano, de kinderlijke leegloper, die een rijk huwelijk heeft gesloten, maar die zich na 25 jaar nauwelijks meer voor zijn gezin interes-

dan is dat heel begrijpelijk. Een volkomen andere cultuur vol pracht en praal. Vol kleuren die duidelijk niet-westers zijn, met curieuze kapsels en ongelooflijk kunstzinnige kleding, trekt aan het oog van de toeschouwer voorbij. Persoonlijk had ik graag wat meer geweten over de zielerorselen van die man, die in één mensenleven zoveel verschillende posities heeft bekleed.

John Lone speelt de rol van Pu Yi vanaf z'n 18e tot aan z'n 62e jaar heel bewonderenswaardig, maar toch blijf je als kijker met vooral emotionele vragen zitten. De beelden uit het eerste kwartier van de film bevatten nog de meeste roerende momenten: een klein kind dat niets begrijpt van wat er om hem heen gebeurt, dat verstoppertje speelt achter de pilaren van het paleis, en dat lekker in z'n badje zit te spetteren, omringd door een groep verrukte eunuchen! Als ook met de ouder wordende Pu Yi af en toe dit soort korte scènes waren ingelast, was het portret vollediger geworden..

Bovendien veronderstelt Bertolucci bij zijn publiek een vrij gedegen kennis van de recente geschiedenis van China. Een voice-over die vertelt wat er precies gebeurt, ook buiten de muren van het paleis, en later in de relatie tussen Japan, China en Rusland, had het geheel iets toegankelijker kunnen maken voor een breed publiek. Want een film van 22 miljoen dollar moet toch bedoeld zijn voor een breed publiek. Sla er dus even de encyclopedie op na voor je de film gaat zien. Want je moet hem zeker gaan zien!

Leo van Opzeeland

Marcello Mastroianni en Elena Sofonova in 'Occi ciornie'

seert. Hij gaat dan ook volledig door de knieën als hij in een kuuroord een jonge Russische vrouw ontmoet. Na een korte romance vlucht de vrouw, overmand door emoties, terug naar Rusland. Romano gaat haar uiteindelijk achterna, vindt haar terug, maar houdt zich ook dan niet aan zijn beloften.

Wanneer hij jaren later, werkzaam als ober op een passagiersschip, weer een glimp van zijn grote liefde opvangt, is 't voor hem definitief te laat.

'Occi ciornie' is een feest om naar te kijken, Mastroianni steelt natuurlijk de show, maar met namen als Silvana Mangano, Marthe Keller en Elena Sofonova zijn ook de kleinere rollen optimaal bezet. De lokaties en de prachtige aankleding doen de rest.

Gardens of stone

Francis Coppola leverde met 'Apocalypse now' de meest indringende Vietnam-film af die ooit is gemaakt, maar het onderwerp blijft hem inspireren. In 'Gardens of stone' blijft hij dicht bij huis: aan de hand van de gebeurtenissen rond de militair Clell Hazard schetst hij de gevolgen van die verre, wrede oorlog voor het thuisfront. Hazard heeft zowel in Korea als in Vietnam gevochten. Nu heeft hij een functie bij

James Caan en Anjelica Huston in 'Gardens of stone'

de militaire begraafplaats Arlington, waar alle gesneuvelde helden met veel vlagvertoon naar hun laatste rustplaats worden gedragen. Hazard is een patriot en zijn vaderland meer dan toegeneegen, maar tegelijk is hij na al die jaren tot het inzicht gekomen dat de oorlog in Vietnam niet te winnen is. Wanneer dan ook een jonge, veelbelovende officier, zoon van een vroegere wapenbroeder van Clell, te kennen geeft dat hij naar het front wil, probeert Clell hem tegen te houden. Maar natuurlijk gaat de jongen toch, en natuurlijk moet Clell ook hem uiteindelijk op Arlington ter aarde bestellen.

Sober, pessimistisch, rauw en humaan tegelijk tekent Coppola de situatie rond de hoofdfiguur. James Caan is erg goed in vorm als deze Clell, J. B. Sweeney speelt een prima bijrol als de jonge held. Anjelica Huston en Mary Stuart Masterson leveren eveneens roerende prestaties als de respectievelijke vriendinnen. Mooi!

Fatal attraction

In Amerika heeft de dramatische film 'Fatal attraction' van regisseur Adrian Lyne al heel wat emoties veroorzaakt door de grote herkenbaarheid van het onderwerp. Een gelukkig getrouwde advocaat maakt in een weekend dat z'n vrouw met hun dochttertje bij haar ouders is, een slippertje met een blondine, die zich wat je noemt eenvoudig laat veroveren. Kan gebeuren. Vervolgens

V.l.n.r. Glenn Close, Michael Douglas en Anne Archer in 'Fatal attraction'

kan de neurotische vrouw geen afscheid meer doen van de kortstondige relatie. Ze begint de advocaat te bellen, wacht hem op bij z'n kantoor, zegt dat ze een kind van hem verwacht. Wanneer hij duidelijk laat merken dat hij van haar avances niet gediend is, gaat de vrouw nog verder. Ze bedreigt z'n gezin en de geschiedenis vindt z'n ontknoping in een badkamerscène, waarbij de legendarische moord uit 'Psycho' van Hitchcock verbleekt! Gelukkig komt het bij de meeste avontuurtjes niet zo ver, maar uit de reacties op de film blijkt dat iemand uit versmadede liefde toch tot heel gewelddadige wraakacties kan komen! Glenn Close is een schitterende minnares, Michael Douglas de belagde advocaat.

L.v.O.

***De centrale vraag
in het leven
is niet
wat het leven
mij te
bieden heeft,
maar
wat ik
het leven
te bieden heb.***

Victor Frankl

Bewindslieden voeren tegenstrijdig beleid

Deetman wordt het felst en meest geattaqueerd door (HBO)studenten. Terecht, maar ook op andere terreinen, sportterrein in dit geval, maakt het ministerie van O en W er een raar rommeltje van.

Typend was al het gerommel van staatssecretaris Ginjaar-Maas met het vijfde CIOS. In Nederland waren vier van deze opleidingsinstituten voor sportleiders en als er al een vijfde gewenst was, dan alleen in de zuidwestelijke hoek van Nederland. De overige regio's waren voorzien.

Maar nee hoor, niet wat Ginjaar-Maas betrof. Die vond op de eerste plaats, dat er een protestant-christelijk CIOS moest komen (waar je dus op protestant-christelijke wijze tennisballen leerde opslaan) en op de tweede plaats, dat een dergelijk CIOS in Eelde moest komen, vlak bij Heerenveen waar al zo'n CIOS was. Ginjaar-Maas had dat toegezegd aan de (CDA)burgemeester van Eelde, met wie ze naar het scheen wel eens een vriendschappelijk sherry-tje dronk.

Aangetoond was reeds, dat er totaal geen behoefte aan een vijfde CIOS was. De huidige CIOS-sen hadden al de grootste moeite met het garanderen van werkgelegenheid voor hun afgestudeerde leerlingen. Toen Ginjaar-Maas met Eelde kwam, gingen ze natuurlijk helemaal steigeren. Maar de Tweede Kamer moest er tenslotte aan te pas komen om Ginjaar van haar heilloze plan af te brengen. Dus werd het Goes.

Lichamelijke opvoeding

Minister Deetman deed intussen niet voor Ginjaar onder. Terwijl allerlei onderzoeken hadden uitgewezen hoe belangrijk enige lichamelijke, sportieve

scholing is voor de jeugd en hoe belangrijk de school is, waar het gaat om het verwerven van een sportieve 'attitude' in de rest van het leven, kwam Deetman met het plan de vakleerkrachten op de basisschool te laten verdwijnen en het vak lichamelijke opvoeding in de hoogste klassen van de middelbare school af te schaffen. De leerlingen spijbelden toch maar!

Het plan van Deetman druiste niet alleen totaal in tegen de opvattingen van de toenmalige WVC-staatssecretaris Van der Reijden, maar stond ook lijnrecht tegenover de (latere) bevindingen van de commissie 'Lichamelijke Opvoeding en Sport', die door Van der Reijden was geïnstalleerd om de aloude kloof tussen het bewegingsonderwijs en de sport nu eindelijk eens te versmallen.

Van oudsher huldigden de lichamelijke opvoeders, de gymnastiekleerkrachten dus, de opvattingen dat sport gelijk staat met presteren en dat het onderwijs juist de taak heeft niet het plezier in presteren, maar het plezier in bewegen aan te kweken. Een enorme schijntegenstelling, maar ze heerst nog steeds. De spelende mens is voor de school, de presterende mens voor de sport.

De door Van der Reijden ingestelde adviescommissie vond al evenzeer, dat die tegenstelling uitgewist diende te worden. Plezier in bewegen of spelen neemt toe, als je de techniek van dat bewegen of spelen enigszins leert beheersen, en het is onzin om dan meteen over prestatiedwang te spreken. Met name zeer jonge kinderen bezitten die zogenaamde prestatiedwang, omdat ze graag leren (beter te worden), snel instructie oppikken en dus ook snel voordeingen maken.

Een pleidooi dus voor vakleerkrachten voor bij uitstek de jongste jeugd.

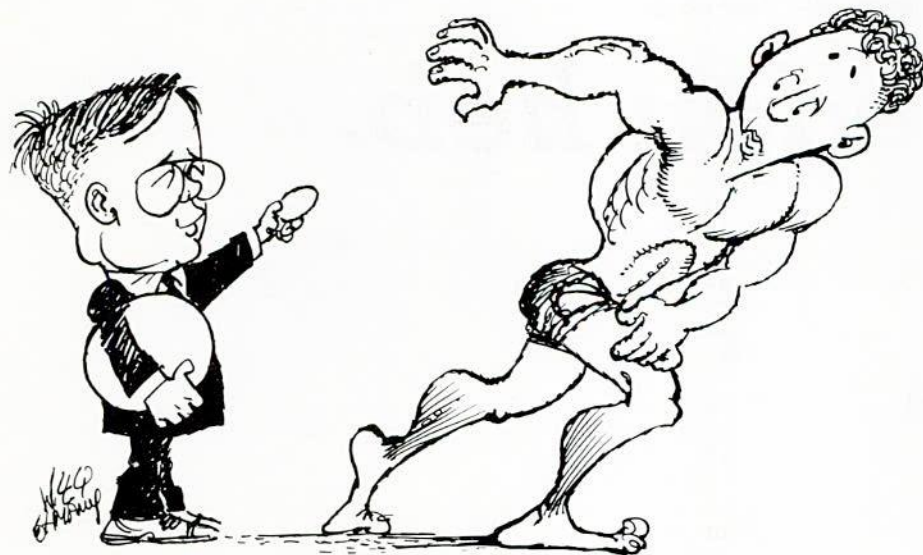
Bezuinigingen

Maar zoals het wel vaker in het onderwijs gebeurt; er moest bezuinigd worden, daar waar pedagogisch het minst bezuinigd kon worden. Zoals er bijvoorbeeld ook bezuinigd moest worden op de 'schooltuinen' in Amsterdam, een schitterend project voor kinderen, die per definitie te weinig in aanraking komen met de natuur, maar die op hun eigen veldje groente en bloemen konden verbouwen en les kregen in de natuur. Weg ermee, want het werd de subsidiegevers te duur.

Zo halen de beleidsmakers hun eigen doelstellingen onderuit. Maar des te treuriger is het natuurlijk, als die beleidsmakers elkaar ook nog eens onderuit halen, zoals bij WVC en O en W het geval is. Voor zonder twijfel aanzienlijke bedragen worden adviescommissies benoemd, die lange rapporten schrijven, maar dan is er plots een Deetman, die het werk volkomen waardeloos maakt en tot de bureaula veroordeelt. Sterker nog: die het tegendeel uitvoert van wat in de adviezen werd vastgelegd.

Met zijn laatste maatregel probeert Deetman zelfs rechtstreeks geld te onttrekken aan de sport, waar hij immers niets mee te maken heeft. Hij wil de rijksbijdrage voor de huur van sportvelden door scholen intrekken, waardoor de scholen voor de keuze staan om niet meer buiten te sporten of de huur zelf te betalen. Vaak huurden scholen velden van sportverenigingen, die mede daardoor de toch al stijgende tarieven nog juist konden betalen. Deetman wil er 8,5 miljoen mee verdienen. Maar wat hij werkelijk verdient is ontslag wegens verregaande onbekwaamheid.

Hans van Wissen

Indianen in Suriname tussen twee vuren

In Suriname leven ca. 13.000 Indianen. De belangrijkste zijn de Cariben en de Arowakken. Zij leven verspreid in kleine dorpjes in het oerwoud. Nederland werd officieel eigenare van Suriname op 10 mei 1667, na een verdrag met Engeland.

Na aanvankelijk verzet tegen de indringers, wendden de Indianen er zich aan, eenvoudig weg te trekken als er te veel overlast was door de blanken. Vandaag de dag bestaat die neiging nog steeds. Het vrijwaart hen voor vernietiging, stelt ze in staat de eigen cultuur en gewoonten in stand te houden en alleen aanpassingen door te voeren als ze dat wensen.

Daarom is er in Suriname nog steeds een levende Indiaanse cultuur. Het gaat weliswaar om een relatief kleine groep, maar het is wel een groep die de laatste tijd sterk in aantal gegroeid is. De Indianen zijn als geen ander bekend met het oerwoud. Ze weten hoe te overleven in deze natuurlijke omgeving. Daarbij weten ze hun leven zo in te richten, dat het milieu geen schade ondervindt.

Bouterse en Brunswijk

Suriname is een dunbevolkt land. De meeste mensen wonen dicht in en rond Paramaribo. Indianen in Suriname hebben daarom altijd de ruimte gehad om te overleven. Zij deelden het bos met de bosnegers, waarmee ze een goede verstandhouding opbouwden.

Sinds de rebellie van Brunswijk is er echter een dramatische wending gekomen in het lot van de Indianen. Brunswijk is van bosneger-afkomst en voert vanuit de jungle een guerrilla tegen het bewind Bouterse. De laatste antwoordt met tegengeweld en achtervolgt de Groep-Brunswijk tot in het oerwoud. Omdat de bosnegers aan de kant van Brunswijk lijken te staan, hebben ze van de militairen weinig goeds te verwachten. Ze vluchten dan ook op grote schaal, vooral naar Frans Guyana.

Maar in de bossen wonen ook Indianen. Zij kennen de weg, ze zijn er thuis. De militairen niet en zij proberen daarom de Indianen in te schakelen als gids. Vluchtende bosnegers proberen zich soms te verbergen in de Indiaanse dorpen. Daarbij zoeken ze bondgenoten onder de Indianen. De Indianen zijn echter van mening dat het conflict tussen Bouterse en Brunswijk hun niet aangaat en

daarom weigeren ze partij te kiezen. Ze zeggen: wij kiezen partij voor onszelf. Dat is hard nodig want het gevolg van het conflict is, dat ze tussen twee vuren terecht zijn gekomen. Zowel de volgelingen van Brunswijk als de militairen proberen de Indianen te paaien of onder de druk te zetten. De Indiaanse bevolking voelt zich nu bedreigd en grote groepen verlaten hun dorp om verderop een woonplaats te vinden. Dat is echter niet gemakkelijk want de grenzen van het land zijn bereikt.

Indianen vluchten

Vluchten blijkt vaak de enige mogelijkheid te zijn. Velen zijn naar Frans Guyana gegaan. In de daar ingerichte vluchtelingenkampen is echter geen plaats, want het is daar al vol gevluchte bosnegers. Omdat ze bij die partij niet willen horen, zoeken ze een plaatsje bij verre verwanten of andere bekenden. Die moeten van hun armoede vluchtelingen in leven zien te houden. En dat is extra moeilijk, omdat het aanleggen van tuinen in de jungle veel tijd vergt en omdat de hulpverleningsinstanties de Indianen niet kunnen vinden.

Andere Indianen vluchten naar Paramaribo. Daar zijn ze veilig voor het geweld in de bossen, maar ze komen er onder controle van het leger. Werk is er niet te vinden en de voedselsituatie is nijpend, zeker voor mensen die zo arm zijn als de Indianen.

Onder de achterblijvers zijn inmiddels slachtoffers gevallen. Er zijn aanvallen op Indiaanse dorpen geweest, waarbij doden vielen, ontvoeringen plaats vonden en huizen en velden zijn verwoest.

Indianen zijn de oorspronkelijke bewoners van Suriname. Omdat er altijd genoeg ruimte was, konden de Indianen zelf bepalen in welke mate ze contact wensten met de feitelijke machthebbers. Ze hebben zich nooit bekommerd om de vraag of hun gebruik van de grond wel een wettelijke basis had. Indianen bewonen en gebruiken land dat volgens de Surinaamse wetten staatsbezit is. Als de regering grond wil verkopen aan buitenstaanders, dan kunnen zij protesteren, maar het zou niets helpen.

Indianen denken niet op deze wijze over bezit en gebruik van grond. Land bewerkt je en zolang je dat doet, behoort die grond bij jou of behoort jij bij de grond. Indianen hebben altijd de ruimte gehad, de macht hadden en hebben ze niet. Hun hele bestaan is nu dus on-

zeker geworden. Deze schok vormt voor veel Indianen een begin van bewustwording van hun wankele positie. Daarom zijn ze begonnen hulp te zoeken bij buitenstaanders. Om te leren hoe de wet in elkaar zit en om een noodzakelijke juridische basis te leggen voor hun bestaan.

Steun van Nederlanders

Dat is niet alleen een juridische zaak, het is ook een zaak van bewustmaking van andere Surinamers. Vanuit Nederland kan op de situatie in Suriname veel invloed worden uitgeoefend. De Surinamers in Nederland kunnen hun groepsgenoten in eigen land wijzen op de tekortkomingen in de wetgeving en het respect voor de oorspronkelijke bewoners. Los daarvan realiseren de Indianen zich nu dat het hun aan veel kennis ontbreekt om een volwaardige plaats te kunnen innemen in de Surinaamse samenleving.

Het is om al deze redenen dat de vereniging Tukayana (in Nederland wonende Surinaamse Indianen) toegetreden is tot de stichting Musiro. Musiro en Tukayana zullen samen proberen grote groepen van de Nederlandse bevolking te informeren over het bestaan van Surinaamse Indianen. Zeker voor de oorspronkelijke bewoners van een land waar Nederland zolang de touwtjes in handen heeft gehad, bestaat er een morele verantwoordelijkheid. Indianen mogen daarom op de eerste plaats van Nederlanders steun verwachten voor de pogingen om verbeteringen aan te brengen.

(Overgenomen uit MUSIRO, uitgave van Musiro, stichting voor Indiaanse Cultuur. Sekretariaat: Lee de Jong, Oeverstraat 33, 3961 AM Wijk bij Duurstede. Tel: 03435-75150)

„Iedereen moet hier gemakkelijk binnen kunnen komen“

Over de Bureau's voor Individuele Hulpverlening (BIH's)

„Hij loopt bij het BIH“ is een kreet die je binnen de krijgsmacht (landmacht) steeds vaker kunt horen vallen. Dat is ook niet zo verwonderlijk, want jaarlijks maken zo'n 3500 militairen gebruik van de diensten van één van de BIH's. Ondanks die steeds toenemende belangstelling en bekendheid zijn er nog steeds grote aantallen mensen binnen de krijgsmacht, die nog nooit van een BIH hebben gehoord, laat staan dat men enige notie heeft wat het doet en vooral wat het kan betekenen voor mensen.

Over individuele hulpverlening in z'n algemeenheid en het werk van de BIH's in het bijzonder sprak EGO met luitenant-kolonel arts en psychotherapeut Hemmie Kruse, hoofd van het BIH-Oost.

Hoe ziet de organisatiestructuur van de SIH eruit?

De SIH is een sectie van de Directie Personeel Koninklijke Landmacht. Zoals gebruikelijk in de krijgsmacht bestaat deze sectie in de eerste plaats uit een stafgroep in Utrecht met daaronder vier BIH's te Utrecht (Centrum), Den Bosch (Zuid), Zwolle (Oost) en Seedorf (Noord-Duitsland). Verder vind je, op ieder onderdeel ter grootte van een bataljon of afdeling, de Sociale Coördinatie Commissies (SCC's). Je hebt dus, in militaire termen vertaald, drie echelons individuele hulpverlening: SCC's, BIH's en Stafgroep.

Hoe is zo'n BIH samengesteld?

Zowel het SCC als het BIH kennen dezelfde multi-disciplinaire samenstelling. Bij het BIH wordt de grootste inbreng geleverd door psychologen, de enige discipline die in een SCC ontbreekt. Wij hebben de beschikking over drie psychologen; daarnaast bestaat het team uit een arts, een bedrijfsmaatschappelijk werker en op part-time basis de GV-groep (aalmoezenier, dominee en raadsman). Naast deze hulpverleners hebben we nog een aantal administratief-organisatorische medewerkers zonder welke het bureau niet zou kunnen functioneren.

Taken van een BIH

Wat zijn de belangrijkste taken/werkzaamheden van een BIH?

De belangrijkste taak is hulp verlenen aan individuen of groepen binnen de krijgsmacht (landmacht). Daarnaast hebben we nog een aantal andere taken, zoals het coördineren en begeleiden van de hulpverlening aan de basis (de SCC's op de kazernes); het, gevraagd en ongevraagd, adviseren aan commandanten zowel over individuele als structurele problematiek; het signaleren van problemen uit ons werkgebied aan de stafgroep; het verwijzen van cliënten naar andere instanties zowel binnen (bv. de stafgroep) als buiten de SIH (bv. hospitaal, RIAGG). Ten slotte is nog een laatste taak het verzamelen van onderzoekgegevens uit het werk wat we doen voor de stafgroep dat mogelijk gebruikt kan worden voor bijv. nieuwe vormen van hulpverlening als wel t.b.v. beleidsadviezen.

Hoe komen mensen bij een BIH terecht?

Dat kan op heel verschillende manieren plaatsvinden. Het grootste deel van onze cliënten komt via de verwijzingslijn SCC-BIH. Dat betekent dat mensen verwezen worden door het SCC naar het BIH. Daarvoor hebben we een verwijzingsformu-

lier waarop het SCC haar visie op de problematiek van een cliënt kan aangeven, maar ook zaken als hoe funktioneert betrokkene, wat is er tot aan dat moment voor hulp aan cliënt gegeven, wat zijn de wensen en verlangens van de cliënt m.b.t. de hulpverlening en wat is de motivatie voor een behandeling. Dat is de normale verwijzingsprocedure.

Daarnaast kan elke hulpverlener aan de basis zelfstandig, los van de andere leden van de SCC, een verwijzing doen naar een BIH; ook commandanten kunnen, indien cliënten dat willen, mensen verwijzen. Een laatste mogelijkheid is dat mensen zich zelf kunnen aanmelden, dus los van de hulpverleners op de kazerne.

Hoewel dat laatste heel duidelijk omschreven staat zijn we daar in de praktijk, in de loop der tijden, anders over gaan denken. Ons uitgangspunt is: Iedereen moet hier gemakkelijk binnen kunnen komen. Er moet geen drempel zijn, dat is hier, bij het BIH-Oost, ook bijna letterlijk zo: wanneer je op de bel drukt gaat direct daarna de deur open. Wel was het zo dat de praktijk uitwees dat er zoveel mensen rechtstreeks binnen kwamen dat dat het werken soms ernstig bemoeilijkte. Wij hanteren nu de volgende werkwijze. Wanneer een dienstplichtige zich rechtstreeks aanmeldt dan gaan we, telefonisch, na of hij al bij de eerste lijnhulpverleners is geweest. Is dat niet zo dan verwijzen wij ze alsnog naar de eerste lijn. We halen ze nog slechts uitsluitend hier naar binnen wanneer de relatie tussen cliënt en hulpverlener op de kazerne verstoord is.

Kun je iets vertellen over het cliëntenbestand?

In 1986 hebben zich ruim duizend cliënten bij ons bureau in Zwolle aangemeld, waarvan grofweg driekwart dienstplichtig personeel is. Daarvan is weer het grootste deel afkomstig van de infanterie (ook de grootste groepering in ons werkgebied). De onderverdeling van het beroepspersoneel leert ons dat TS'ers en de lagere onderofficiersrangen de grootste groeperingen vormen, maar ook kapiteins en majoors zien we hier regelmatig. In ieder geval geldt dat alle rangen bij het BIH wel bekend zijn als cliënt.

Vertel eens iets over de aard van de problematiek bij dienstplichtigen zowel als vrijwillig dienenden.

Wezenlijk verschilt dat niet zo veel van

Het BIH-Oost is gevestigd aan de Meppelerstraatweg in Zwolle.

Foto's: Wim Heij

De geboren en getogen Amsterdammer Hemmie Kruse deed in 1976 als kontraktarts zijn intrede in de militaire organisatie. Hij funktioneerde als arts op zeer uiteenlopende plaatsen en functies. Door persoonlijke interesse en het werk kreeg hij belangstelling voor andere vormen van hulpverlening en begon hij aan de opleiding voor psychotherapeut. Sinds 1985 is hij als psychotherapeut werkzaam bij de Sectie Individuele Hulpverlening (SIH) en wel als hoofd van het BIH-Oost te Zwolle.

elkaar. Wat je in ieder geval kunt constateren is dat de problemen, waar mensen buiten de krijgsmacht hulp voor vragen bij bepaalde instanties, dezelfde zijn als waar de mensen binnen de krijgsmacht hulp voor vragen. Het enige dat je kunt zeggen is, en dat geldt met name voor dienstplichtigen, dat door de dienst een aantal problemen zichtbaar worden.

Na **onderzoek**, want mensen komen doorgaans niet met een bepaald probleem maar met klachten, kunnen we inderdaad wel een aantal probleemgebieden onderscheiden.

Dat zijn **problemen met de levensfase**. Ieder mens maakt in zijn leven een aantal fasen door, zoals het volwassen worden, het loskomen van thuis, identiteitsproblematiek, seksuele problemen in de belevingssfeer van iemand. Vooral bij dienstplichtig personeel maken dit soort zaken vaak onderdeel uit de problematiek.

Een tweede groep zijn de **werkproblemen**. Dat kan bv. zijn dat het werk te hoge eisen aan iemand stelt of omgekeerd. Dat komt wat minder vaak voor bij dienstplichtigen in tegenstelling tot bv. leegloop, het ontbreken van voldoende zinnig werk. Wat ook onder deze categorie thuishoort zijn de problemen met het leiding geven zelf als wel het aksepteren van leiding en het omschakelen van de ene functie naar de andere functie (denk in dit verband aan de carrieregang van beroepsmili-

tairen).

Een andere groep zijn de **kontaktuele problemen**, het aangaan en onderhouden van kontakten met anderen. Daar kun je ook onder rekenen pesterijen, diskriminatie, het voor zichzelf opkomen óf dat in het geheel niet kunnen óf slechts op agressieve wijze.

Dan zijn er nog de **relatieproblemen** tussen het individu en de voor hem belangrijke personen om hem heen, bijvoorbeeld problemen met het gezin, de partner (omgang, seksuele problemen), onzelfstandigheid van één van de partners, angst voor de partner, opvoedingsproblemen met de kinderen, taakverdeling binnen het gezin.

Verwerkingsproblemen van schokkende gebeurtenissen, zoals bv. bij een echtscheiding, ernstige ziekte of overlijden van een partner, ouders of kinderen.

Problemen uit het verleden is ook een aparte groep. Allemaal hebben we allerlei dingen in ons leven meegemaakt. Dat kunnen opvoedingsproblemen zijn, maar ook traumatische ervaringen. Iets wat de laatste tijd nogal in het nieuws is zijn incestervaringen.

Een laatste probleemgebied zijn **verslavingsvormen**, waarbij wij ons niet bezig houden met hard-drugsverslaving. Soft-drugsverslaafden komen we ook niet zo vaak als cliënt op onze buro's tegen, die zoeken vaak hun eigen weg binnen eigen hulpverleningskanalen. Alkohool- en gokverslaving worden wel door de individuele hulpverlening behandeld.

Behandeling

Wat moeten mensen zich voorstellen bij een zinsnede als 'hij is in behandeling bij het BIH'?

Ik vind dat niet zo eenvoudig om daar een antwoord op te geven, maar laat ik het proberen. Wat wij als eerste doen is kijken hoe het probleem eruit ziet. Dan kijken we naar de draaglast en de draagkracht van iemand. Enerzijds kunnen we de draaglast trachten te verlichten. Dan richt onze behandeling zich op structurele hulpverlening, bv. een verplaatsing van mensen. In dit verband is de meest extreme oplossing

ontslag. Met name bij dienstplichtigen komt het voor dat we iemand tijdelijk niet geschikt vinden en wordt er door ons geadviseerd betrokkene buitengewoon dienstplichtig te stellen. Bij dit soort oplossingen doe je dus iets aan de draaglastverlichting.

Anderzijds kun je kijken of er iets aan de draagkracht van iemand te doen is, dat heeft met de persoon zelf te maken. Dan spreken we van een individuele behandeling van de persoon. Wat we doen is eigenlijk voortborduren op hulpverlening zoals mensen dat bij en met elkaar ook doen, alleen op een meer gespecialiseerde manier.

Licht dat eens toe.

Waar we in de hulpverlening nogal eens voor kiezen is wat we noemen een gedragstherapie. De draagkracht van iemand proberen te vergroten door hem alternatieven aan te bieden en hem te leren met die alternatieven te werken. Dat doe je op een manier zoals we alles hebben geleerd door het belonen, stimuleren van gedrag dat wijst in de richting van het doel waar de cliënt voor gekozen heeft en het niet belonen van gedrag dat verstorend werkt om het overeengekomen doel te bereiken. Dat is kenmerkend voor de gedragstherapie. Je beschrijft **samen** het probleem, je stelt **samen** een doel en dan ga je **samen** op weg om dat doel te bereiken. Dat noemen we een therapie.

Er zijn ook andere behandelingen mogelijk. Iemand zit in een identiteitsproblematiek, iemand die wil kijken naar zichzelf, die vragen stelt als: wie ben ik, wat wil ik, wat is mijn streven. In zo'n situatie zoek je een andere behandelingsvorm, een explorerende, ontdekkende behandeling.

Weer iets anders is wanneer iemand zit met verwerkingsproblematiek. Dan is het heel plezierig dat er iemand is tegen wie je kunt praten en vooral iemand gevonden te hebben die je het gevoel geeft dat hij je begrijpt en dat de last die je voelt daardoor voor een deel gedeeld kan worden. Maar er zijn ook speciale therapieën om te verwerken.

Wanneer wordt iemand doorverwezen naar de staf?

Wat we bij de Individuele Hulpverle-

„Tot de 'werkproblemen' van dienstplichtigen horen bijvoorbeeld leegloop, het ontbreken van voldoende zinnig werk.”

Foto: Rietk (van Huizenga)

„Alkohol- en gokverslaving worden ook behandeld“.

ning doen is dat mensen zich in bepaalde behandelingsvormen specialiseren. Zo heeft de staf zich gespecialiseerd in bv. alcoholverslaving. Dat zouden wij hier ook kunnen doen, maar het is veel praktischer om zo'n cliënt dan te verwijzen. Dat geldt voor nog een aantal gebieden, zoals krijgsraadrapportages, psychodiagnostiek, behandeling van ex-Libanongangers en de behandeling van personeel van de Koninklijke Marechaussee.

Therapie

Het woord therapie viel zoëven. Veel mensen denken bij een therapie aan iets engs. Herken je dat?

Zeker. In z'n algemeenheid denken mensen bij een therapie direct aan 'graven in je jeugd', aan 'uitgewrongen' worden. Psychologen en psychiaters zijn 'zieleknippers'. Dat is het natuurlijk niet, er worden geen zielen uitgeknepen. Wel is het zo dat door te praten, naar jezelf te kijken, naar je eigen rol in het probleem, dat dat soms een pijnlijke proces is en dat kan afweer oproepen. Ook schaamtegevoelens kunnen door een behandeling worden opgeroepen. Het is op zich al pijnlijk dat je als volwassen mens hulp behoeft, dat je het niet zelf kunt, dat je de hulp van een ander nodig hebt om uit een probleem te komen. Dat is gewoon een pijnlijke ervaring. Daar komt nog bij dat bij hulpverlening in onze organisatie nog een ander soort vrees om de hoek komt kijken, namelijk dat de hulpverleners ook militairen zijn. Wat gebeurt er met datgene wat ik vertel? Gaan ze er mee naar de kommandant?

Je zegt het op een manier alsof zoiets uitgesloten is.

Dat is ook zo. De eerste keer dat iemand bij ons komt, bespreken we dat. Niets van wat een cliënt bij ons vertelt gaat zonder zijn medeweten naar buiten.

In z'n algemeenheid hebben mensen

schroom om bij de hulpverlening terecht te komen. Daar komt voor militairen nog bij, dat het niet direct stimuleert dat ze bij een hulpverleningsorganisatie binnen het eigen bedrijf terecht komen. Versterkt de krijgsmachtkultuur die terughoudendheid ook nog niet eens?

Ongetwijfeld. Ik denk dat in de militaire organisatie nog steeds een beeld in stand wordt gehouden van stevigheid, je eigen problemen op kunnen lossen, niet zwak zijn, enz. Een sfeertje met macho-achtige trekken, in ieder geval aspecten die haaks staan op hulp vragen. Dat is zonder meer een extra belasting voor militairen die hulp behoeven.

Strukturele oplossingen

Hulpverlening binnen de krijgsmacht. Botst dat soms?

Meestal niet, een enkele keer wel. Het botst soms wanneer je zoekt naar een structurele oplossing. Daarbij komen we tot een rapportage aan Directie Personeelszaken, waarin we iets adviseren dat ze niet kunnen bieden. Dan moeten we zoeken naar andere oplossingen. Het kan ook gebeuren dat tijdens een behandeling het een cliënt steeds duidelijker wordt, dat, zoals hij tegen zijn bestaan aankijkt dit niet meer korrespondeert met het beeld dat hij van de organisatie heeft.

Dat is hartstikke triest, zeker wanneer iemand al vrij lang in die organisatie heeft gewerkt. In zo'n situatie kan het onvermijdelijk zijn dat je als behandelaar met de cliënt gaat werken aan het zich losmaken van die organisatie. Daarnaast krijg je, omdat je met individuen uit dezelfde organisatie te maken hebt, veel informatie over de organisatie zelf. Wanneer dat steeds dezelfde informatie is kan er een moment komen dat je zegt dat er iets structureels moet worden gedaan. Wanneer je die informatie – uiteraard zonder namen te noemen – gaat bundelen, op schrift stelt en in de organisatie naar boven brengt, dan hoef je soms niet op veel bijval te rekenen.

In z'n algemeenheid gesproken worden onze adviezen en rapportages door kommandanten zowel als 'Den Haag' zeer serieus genomen.

Bij de hulpverlening gaat het overal in de allereerste plaats om de mens. Dat geldt ook voor de Individuele Hulpverlening in de krijgsmacht?

Zonder meer, het staat ook in de naam: **individuele** hulpverlening.

Zo simpel is dat?

Dat denk ik wel. Wel is het zo dat hulpverleners zowel als cliënten te maken hebben met één en dezelfde organisatie. Bij het zoeken naar een oplossing loop je soms tegen grenzen op. Het heeft geen zin om dingen te vragen waar de organisatie niet aan kan voldoen. We kunnen moeilijk opeisen dat er ergens een kazerne wordt gebouwd om iemand te kunnen overplaatsen. In die zin is de organisatie bij onze hulpverlening op de achtergrond aanwezig. Maar onze

organisatie staat ook open voor de individuele hulpverlening. Wanneer een organisatie in haar personeelsbeleid zegt te streven de militair op die plaats te krijgen waar hij of zij het best tot zijn of haar recht komt, dan mag je verwachten van ons als hulpverleners in die organisatie dat we niet alleen het individu behandelen, d.w.z. helpen zich te ontwikkelen naar en in zelfstandigheid, maar ook van de organisatie verwachten dat zij ons helpt dat mogelijk te maken. Die medewerking van de organisatie is er op vele manieren. Dat is een sterk punt van een ingebouwde hulpverlening.

Drempels

De Individuele Hulpverlening is, met de aanlooperperiode meegerekend, nu zo'n tien jaar in de krijgsmacht werkzaam. Heb je het idee dat er nog steeds drempels zijn?

In de eerste plaats – dat is eigenlijk geen drempel – lopen we nog steeds tegen een stukje onbekendheid op. Het komt nog vaak, in ieder geval veel te vaak, voor dat mensen niet op de hoogte zijn van deze vorm van individuele hulpverlening.

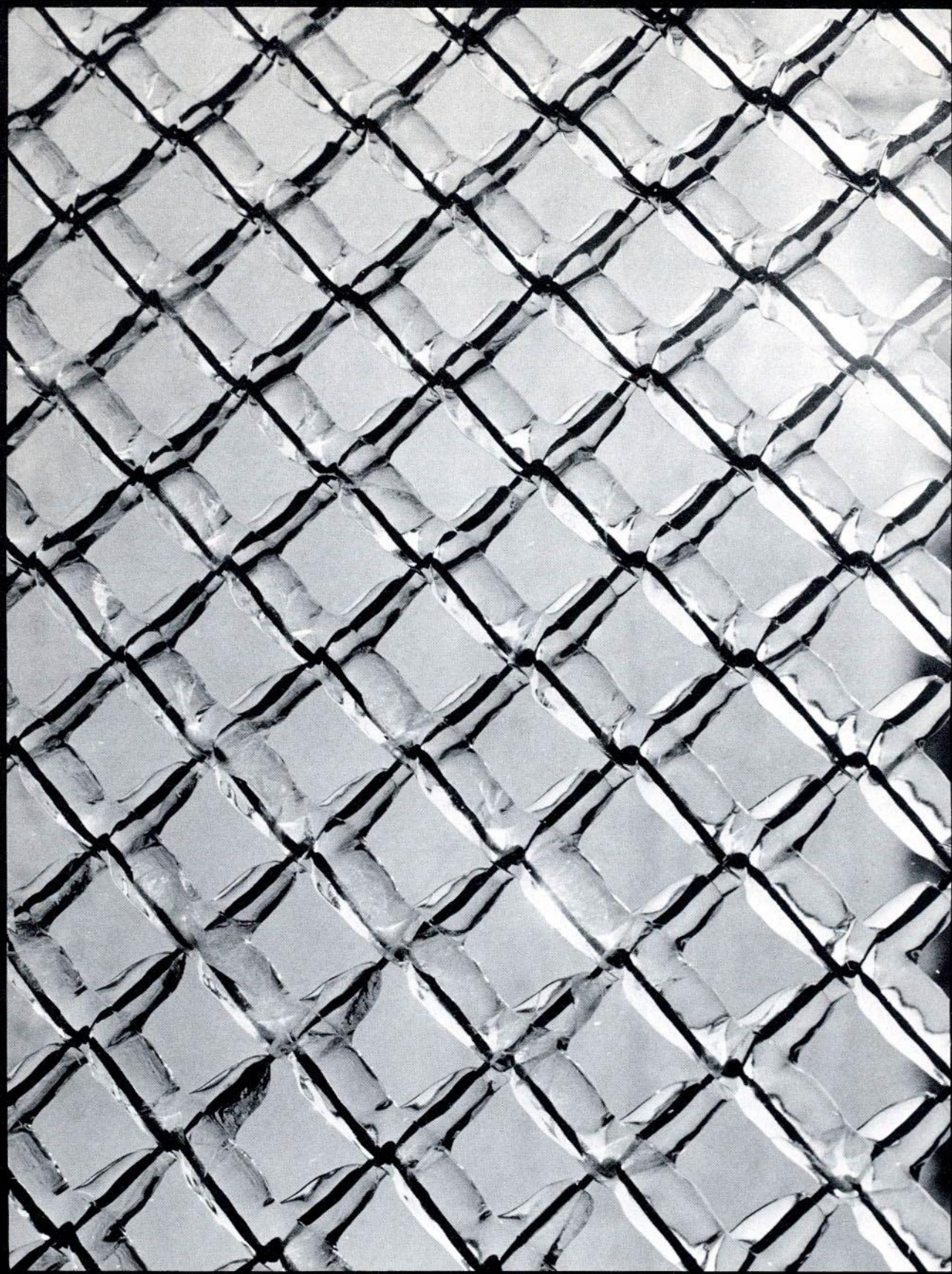
In de tweede plaats heb ik de indruk – ik zeg met nadruk indruk – dat bij het beroepspersoneel nog steeds een tendens valt waar te nemen van 'bij de Individuele Hulpverlening moet je nooit terecht komen want dan is het afgelopen met je'.

Op de vervolgoopleidingen, waar we zelf voorlichting geven over ons werk, merk je dat mensen dat beeld al aardig hebben bijgesteld. Dat zijn mensen die in de praktijk van het werk tegen problemen zijn opgelopen die ze zelf niet op hebben kunnen lossen. In dit soort gevallen weet men gelukkig steeds sneller de weg naar de hulpverlening te vinden. En wat dat 'einde carrière' betreft: dat is onzin, klinkklare onzin. Er zijn teveel voorbeelden van mensen die bij ons als cliënt in behandeling zijn geweest en daarna hun carrière gewoon hebben vervolgd. In het ergste geval staat de carrière gedurende het behandelingsproces stil, dat is dus tijdelijk. Dat is dan de prijs die soms, maar lang niet altijd, betaald moet worden om van je probleem af te komen.

In principe is het zo dat iemand die bij ons komt, geholpen wordt en dat de organisatie blij is wanneer ze weer een volwaardige kracht terugkrijgt. Dat is ook feitelijk de reden waarom de krijgsmacht de organisatie van de Individuele Hulpverlening in het leven heeft geroepen. Ze hebben ons niet als een soort luxe opgericht. Maar als een noodzakelijke vorm van hulpverlening, waar de militaire organisatie voordien niet over beschikte.

Bedankt voor het gesprek

Wim Heij

De kleren van de keizer

De beurskrach en de economische crisis

Sinds 1982 stegen de aandelenkoersen voortdurend. Record na record werd gebroken. Reagan, Nakasone, Thatcher, Kohl en Lubbers vertelden iedereen dat hun economische beleid succesvol was: 'Kijk eens wat de keizer een schitterende kleren draagt'. Maar helaas, de recente crash op de beurs van Wall Street maakte duidelijk dat de keizer piemelnaakt was. In plaats van dat het goed gaat met de economie, gaat het juist bereslecht. De economische groei is nog steeds verschrikkelijk laag, er zijn nog steeds tientallen miljoenen werklozen in de westerse industrielanden en ondernemingen zien er, ondanks torenhoge winsten, nog steeds geen brood in te investeren.

Bang voor een economische crisis als in de jaren dertig, die werd ingeluid door de bekende beurskrach van 1929, hoeven we niet te zijn. We zitten er namelijk nog steeds middenin.

Maandag 19 oktober 1987 kelderden op de hele wereld de aandelenkoersen. Nadat de aandelen sinds de herfst van 1982 drie maal zo veel waard waren geworden, waren ze opeens nog maar twee maal zoveel waard. De helft van de enorme koerswinst was dus in één klap verdwenen. Hoe zit dat? Waarom stegen de aandelenkoersen sinds 1982 zo gigantisch en waarom kelderden ze een paar maanden geleden opeens?

Hoge winsten

Na de diepe economische neergang van de jaren 1980-82 begonnen de winsten van ondernemingen eind '82 weer te groeien. Tegelijkertijd begonnen de aandelenkoersen fors te stijgen. Beleggers verwachtten dat hogere bedrijfswinsten zouden leiden tot een snel economisch herstel. Zeker nadat bovenstaande conservatieve regeringsleiders hadden verzekerd dat het bedrijfsleven geen strobreed in de weg zou worden gelegd, groeide het vertrouwen in de economie enorm. Niets stond een snel economisch herstel nog in de weg. De aandelenkoersen reageerden met stijging na stijging. De beleggers namen als het ware een voorschot op een florerende toekomst. Maar terwijl de koersen bleven stijgen, viel de economische ontwikkeling tegen. Er voltrok zich een schaarbeweging: het verschil tussen de sterk stijgende aandelenkoers-ontwikkeling en de lage economische groei werd steeds groter.

Angst voor recessie

Eigenlijk konden er twee dingen gebeuren. Of de economische groei zou fors moeten toenemen, of de aandelenkoersen zouden moeten gaan dalen. In de loop van 1987 kwamen de zeven belangrijkste westerse industrielanden overeen, dat de sterke Westduitse en Japan-

se economieën de economische groei zouden moeten gaan stimuleren. Zij zouden dat mede moeten doen om de problemen waar de Amerikaanse economie mee kampt te verlichten. In oktober werd echter duidelijk dat:

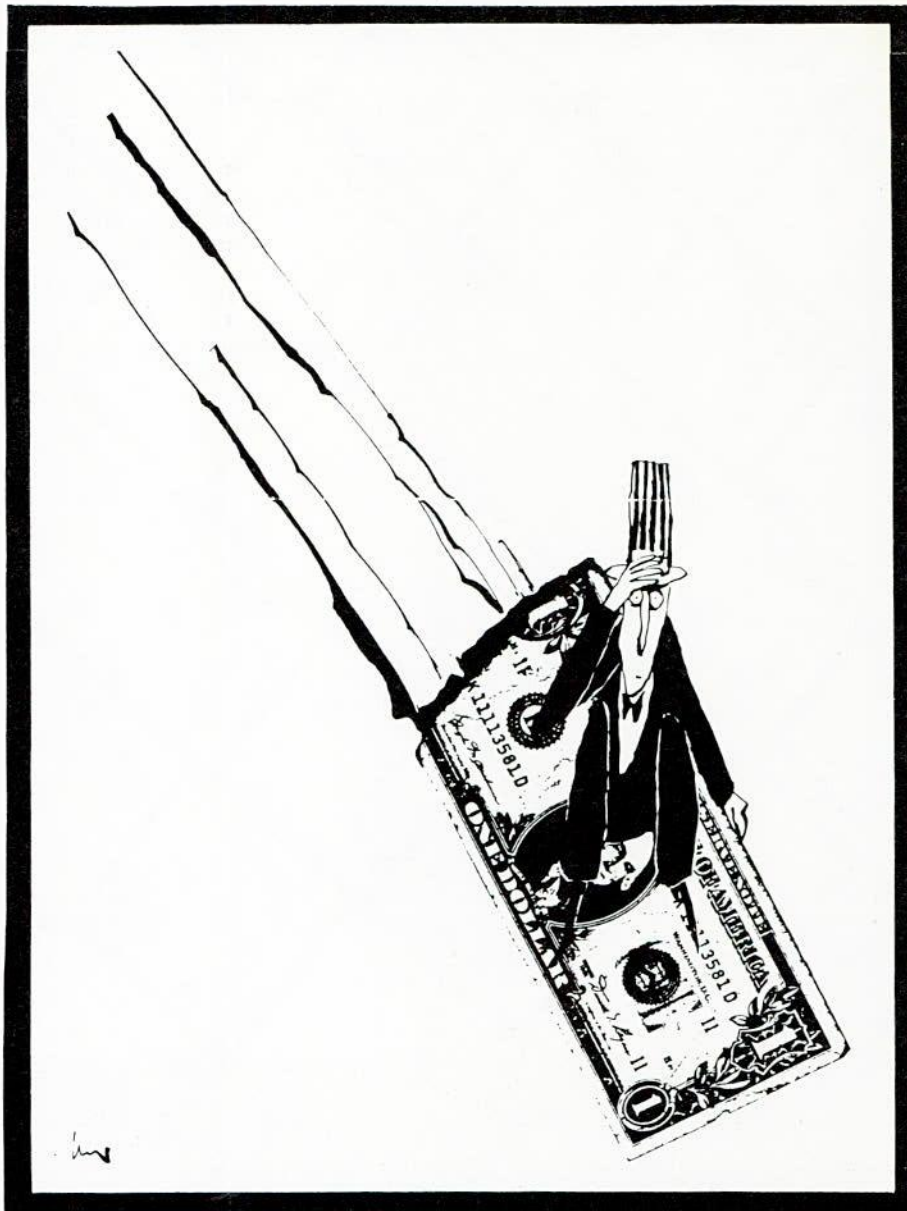
a de problemen in de Amerikaanse economie groter waren dan verwacht en

b West Duitsland niet langer bereid was de economische groei te stimuleren.

Sterker, de West Duitsers verhoogden hun rentetarieven, wat in de regel leidt tot een lagere economische groei!

Beleggers in aandelen kregen toen in de gaten dat een hogere economische groei er niet in zat. Sterker, er was zelfs een kans op een forse daling van de economische groei. Zeker wanneer de Amerikaanse regering van plan zou zijn harde maatregelen te treffen om haar betalingsbalans- en begrotingstekort te verminderen.

De schaar dreigde zich nog verder te openen. Toen de Amerikaanse minister van financiën Baker vervolgens bekend maakte dat de Verenigde Staten in het

Tekening Len Munnik

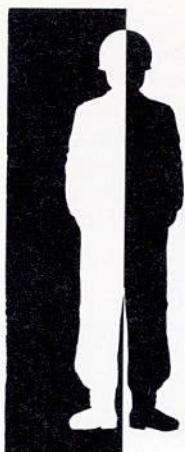
vervolg alleen nog maar zijn eigen broek zou optrekken (omdat West Duitsland weigerde de wereld-economie te stimuleren) brak onder aandelenbeleggers de pleuris uit. Dat hun hoge koersen gebaseerd waren op lucht wisten ze al, maar nu werd de hoop op een echt economisch herstel definitief de bodem ingeslagen. Ze realiseerden zich dat ook in de nabije toekomst hun handel op lucht gebaseerd zou blijven.

Weinig veranderingen

Misschien is de recente crash op Wall Street geen voorbode van een nog diepere economische crisis. Het was in ieder geval wel een signaal dat het met de wereldeconomie nog steeds slecht gaat. Gezien het economisch beleid in de grote landen is het ook niet waarschijnlijk dat het binnenkort veel beter zal gaan met de wereldeconomie. Zodat we blijven zitten met een lage economische groei en de werkloosheid waarschijnlijk hoog zal blijven.

Over het algemeen zal er niet zo veel veranderen als gevolg van de beurscrash. Hoewel, de verkoop van Porsches is scherp gedaald en op Mallorca zijn alle orders voor de bouw van luxe jachten afgebeeld. De bonanza van de beurs-yuppies is voorlopig voorbij. Ook zij weten nu dat de keizer naakt is. De tientallen miljoenen werklozen in de westerse industrielanden wisten dat al. Want als zij geen werk hebben, wie moet dan de kleren van de keizer naaien?

Wessel Visser

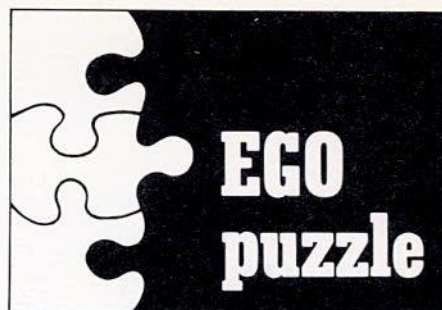

'Kleurloos' kijken naar mensen...

Etnische groepen in de krijgsmacht

Jaarboekje '87

Volgens een al jarenlange traditie ontvangen de lezers van EGO elk jaar bij het decembernummer ook **kosteloos** een zogenaamd **jaarboekje** van de Dienst humanistisch geestelijke verzorging. Het boekje dat de vorige maand werd verspreid heeft als titel **'Kleurloos' kijken naar mensen...** en het gaat over etnische groepen in de krijgsmacht. Het bevat tien artikelen en interviews, een

De oplossing van de puzzel in het decembernummer luidt: 1- tegelijk, 2- verhoor, 3- bijkomen.

Hieronder weer eens een viertal visitekaartjes, waarbij door verplaatsing van de letters van naam en woonplaats iemands beroep kan worden gevonden.

A. Man Erg	K.V. Ato Ada
H. Zeur Vier	A. Rols Akkem

literatuurlijst en een uitvoerig overzicht van buitenlandse feestdagen en het is rijklijk geïllustreerd met foto's en gedichten.

EGO-lezers die het boekje niet hebben ontvangen, maar wel geïnteresseerd zijn, kunnen alsnog een exemplaar halen - zolang de voorraad strekt - bij het dichtstbijzijnde buro raadsman/vrouw (voor adressen zie hieronder) of opvragen bij het Buro Hoofdraadsman, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Raadslieden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Den Haag
Schaarsbergen
Utrecht
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Steenwijk
Breda
Arnhem
Oirschot
Hesepe (BRD)
Oirschot
Den Helder/Amsterdam
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Harderwijk
Amsterdam

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
L. A. (Anuscka) de Man
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
K. S. (Kees) Roza
H. (Hans) Schonk

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
070-166424/166425
085-532774
030-910266, tst. 243
09-4942814011, tst. 348
080-228200, tst. 145
09-4942814011, tst. 348
05210-15422, tst. 2643
076-273341
085-457311, tst. 2123
040-352913
09-4954613071, tst. 334
040-352913
020-5865506
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
03410-23911, tst. 2532
020-5865506

Telefoon huis

03417-56628
077-662133
03480-14787
08308-1867
033-803142
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
05210-13657
013-676578
020-717992
04760-74188
09-4925651292
04920-28423
072-338627
035-234907
09-4952356621
05920-53015
020-323785
075-178421

Hoofdraadsman

Stafradsman
Coornherthuis
(vormingswerker)
(vormingswerker)
(raadsman)
(raadsman/direkteur)

J. F. (Joos) Sinke
F. (Frank) Spoelstra

J. (Jacques) v. d. Blink
J. (Jan) den Boer
J. J. (Jaap) Geuze
A. H. T. (Ad) Hornis

03404-14436
03404-14436

03404-14060
03404-14060
03404-14060
03404-14060

-
05709-2575
03404-20568
-
033-753628
030-937808

De oorlog

Homer (13 jaar)

Op uitnodiging van de regering kwamen 6 oktober 64 Iraanse vluchtelingen in ons land aan. Een van de nieuwkomers is de 13-jarige Homer, die met zijn ouders en broertje eerst 10 maanden in Turkije verbleef. Hij benutte die tijd door op tekeningen de uitzichtloze situatie in zijn land te schetsen. Twaalf tekeningen droeg hij bij zich toen hij in Nederland aankwam. Een stuk of zeventig liet hij bij de vluchtelingenorganisatie van de VN achter. Die komen op een tentoonstelling. Voor het Welzijnsweekblad maakte hij onderstaande tekening; dat vond hij gemakkelijker dan een zelfportret.

'Op school hadden we les over de Islam van een geestelijke. Hij wilde ons ervan overtuigen dat we niet bang hoefden te zijn voor de dood. Hij vertelde ons dat we blij moeten zijn als er bommen op ons hoofd vallen, want dan ga je naar het paradijs. Hij waarschuwde wel dat we ons testament klaar moesten hebben voor we dood gingen. In het testament moest komen te staan dat je blij bent om in het paradijs te komen. Als dat erin stond, verzekerde de geestelijke je voor 100 procent dat je in het paradijs zou komen. Dit is een van de dingen die we moesten opschrijven, maar die we helemaal niet geloofden en heel anders voelden'.

Homer kijkt met weinig plezier terug op zijn schooltijd in Iran, hij noemt die periode 'saai' en 'beklemmend'. 'De school was in dienst van de officiële propaganda voor de oorlogsvoering. Elke dag aan het begin van de lessen moesten we oorlogszuchtige leuzen roepen. Daarna werden passages uit de Koran

voorgelezen. Meestal ging het over de oorlogen die de profeet Mohammed heeft gevoerd. Vaak snapte je er niets van. Ook tijdens de lessen waren de leraren bezig met propaganda. Ze vertelden waarom ook kinderen aan de oorlog moeten meedoen. Het leek wel of alles wat op school geleerd werd met de oorlog te maken had. Als de school voorbij was renden we naar buiten; het was alsof je werd vrijgelaten uit de gevangenis.'

Terwijl zijn leeftijdgenoten na school hun ontspanning zochten in voetballen, rolschaatsen of basketballen, probeerde Homer de benauwende werkelijkheid van alledag met tekenen te ontvluchten. 'Overal ging het gesprek over de oorlog, op de radio, voor de tv. Muziek was verboden, dus je hoorde de hele dag propaganda. Om uit die sfeer los te komen ging ik tekenen en schilderen. In Iran tekende ik denkbeeldige mensen met gedeformeerde lichamen en gezichten. Of ik tekende stripfiguren na, waar ik iets van mezelf aan toe-

voegde. Mijn vader heeft me gewaarschuwd voorzichtig te zijn met wat ik tekende. Khomeiny heeft veel invloed en in Iran is veel controle. Wat ik over de oorlog en over de politiek wilde teken verzamelde ik in mijn hoofd. Toen we in Turkije waren, heb ik veel tekeningen gemaakt. Sommige tekeningen had ik al in mijn hoofd. Toen alles achter me lag kon ik de dingen ook beter zien en kon ik er ook gemakkelijker over tekenen.'

'Over de tijd dat er 's nachts gebombardeerd werd herinner ik me dat er een zak naast mijn bed lag, met daarin de dingen die ik nodig had. Die bombardementen waren meestal 's nachts. Vader en moeder wekten ons als de vliegtuigen vlak boven ons vlogen. In de verte hoorde je dan de geluiden van ontploffingen. Bij de deur van ons huis was een luik en daaronder was de veiligste plaats. We wisten dat we daar konden overleven als boven alles verwoest zou zijn. Ik was elf jaar toen dat gebeurde.'

Homer vertelt dat in het begin van de bombardementen mensen de ernst van de situatie nog niet inzagen. 'Niemand wist toen nog wat je doen moest. Het was een verschrikkelijk geluid als de vliegtuigen laag over je vlogen. Als ze door de geluidsbarrière vlogen, kreeg je van die enorme knallen en dan braken de ruiten. Om zich daartegen te weren deden de mensen een brede strook plakband in een kruis op de ruiten zodat het glas niet zou breken.'

'Toen iedereen er meer aan gewend was gingen de kinderen er grapjes om maken. Ze gingen de knallen nabootsen door heel hard tegen een muur of een schutting te springen. Iedereen moest dan heel hard lachen om zo'n grap. Voor de oudere kinderen die begrepen wat er gebeurde is de oorlog verschrikkelijk. Voor hen is er ook niet zo veel te doen. De kleinere kinderen zien het nog als een spel, die gaan met elkaar oorlogje spelen. Ze weten niet wat oorlog echt betekent.'

Toen Homer nog in Teheran woonde, vertrokken verschillende vrienden naar Turkije. 'Ik kreeg brieven van hen. Tussen de regels door kon je lezen wat ze bedoelden. Ze konden niet schrijven wat ze wilden. Ik voelde dat mijn vader ongelukkig was en het steeds moeilijker kreeg. Ik was ook blij toen hij besloot naar het buitenland te vertrekken. Maar de vrijheid waar ik op gehoopt had in Turkije viel tegen. Je kon er wel vrijuit praten, maar de rust en veiligheid die ik hier voel was er niet.'

Binnenkort zal Homer, met zijn ouders en zijn broertje, de vierjarige Harod, zich definitief vestigen in Zoetermeer. 'In Iran richtte ik mij op een toekomst die ik niet kende, maar waar ik bang voor was. Ze leerden je hoe je een mitrailleur moest bedienen. Ik ben blij dat ik die dingen achter me gelaten heb. De toekomst hier, daar ben ik niet bang voor.'

Jasper Veldhuis

(Overgenomen uit het Welzijnsweekblad van 23 oktober 1987)

Scott Hamilton, bewierookt en verguisd

Onder de vele jazztalenten, die de laatste jaren naar voren zijn gekomen, neemt tenorsaxofonist Scott Hamilton wel een heel bijzondere plaats in. Terwijl zijn collegasaxofonisten allen beïnvloed ware door John Coltrane en later ook door Michael Brecker, tapte Hamilton uit een heel ander, wat ouderwetser vaatje. Dit laatste nu scheen sommige critici te irriteren, want terwijl het grote publiek zeer enthousiast op Hamilton's stijl – die herinneringen opriep aan Ben Webster en ook wel Coleman Hawkins – reageerde, vonden de critici de jonge Scott maar een simpel navolger. Je mag dus blijkbaar wel klinken als Coltrane en Brecker, maar niet als Webster!

Scott Hamilton werd op 12 september 1954 in Providence, Rhode Island, geboren, de plaats waar ook de fameuze Ellingtonsaxofonist Paul Gonsalves opgroeide. Zijn vader, die onderwijzer was, had altijd jazzplaten om zich heen en zo maakte Scott al op jeugdige leeftijd kennis met de jazzmuziek, terwijl ook de plaatselijke held Paul Gonsalves wanneer hij in Providence optrad, diepe indruk op de jonge Scott maakte. In die jaren was John Coltrane op het hoogtepunt van zijn carrière, maar

Scott vond in diens spel toch niet de inspiratie voor zijn eigen stijl. Hij luis-terde in die periode liever naar mensen als Illinois Jacquet en Flip Philips. Waarschijnlijk vond de vriendelijke, zachtaardige Hamilton de aanpak van Coltrane te agressief!

New York

De eerste muziekinstrumenten, die Scott aanraakte, waren de piano en de klarinet en pas op 17-jarige leeftijd switchte hij naar de tenorsax. Zoals zo vele Amerikaanse muzikanten had hij het vak in een schoolband geleerd en toen hij goed thuis was op de tenor durfde hij de stap naar de professionele status wel aan. Hij richtte de Blue Flames Combo op en kreeg al gauw meer dan lokale bekendheid.

In 1976 ging hij op advies van vrienden naar New York en toen ging het verder allemaal snel. Benny Goodman nam de jonge Scott mee op een concerttournee en voor het Concordlabel maakte hij zijn eerste platen.

Het publiek accepteerde de jonge saxofonist onmiddellijk. De warme, fraaie sound die Hamilton uit zijn instrument haalde, dit gecombineerd met zijn ouderwetse uiterlijk, sprak de mensen erg aan. De oude tenorentraditie werd voortgezet! De enige critici negatief oordeelden zal de beminnelijke tenorist een zorg zijn geweest, want hij had werk genoeg.

Europa

Op de eerste Concordplaten is Scott vooral te horen met bekende musici als Jake Hanna, Nat Pierce en Monty Budwig, maar al gauw was hij weer herenigd met zijn makkers van het eerste uur, n.l. gitarist Chris Flory, bassist Phil Flanigan en drummer Chuck Riggs.

Met hen is hij op vele platen te horen en maakte hij zijn eerste tournee naar Europa.

Het was in Vredenburg in Utrecht, dat ik de sonore klanken van Scott Hamilton

voor het eerst live hoorde en dat de jonge Amerikaan zich als een buitengewoon bescheiden, vriendelijk mens ontpopte. Sindsdien is de naam Scott Hamilton niet meer weg te denken bij alle grote jazzfestivals, al blijf ik het jammer vinden, dat hij op het North Sea zodanig aan de Dutch Swing College Band gekoppeld moest worden.

Zij uitermate subtiële stijl ging daar volledig in het geweld ten onder. Het is in de setting van de kleine combo, dat zijn spel het best tot zijn recht komt. Scott Hamilton is technisch gesproken een van de allerbeste jonge saxofonisten. Hij beheerst zijn instrument van hoog tot laag, wat je niet van alle nieuwe talenten kunt zeggen.

Theo Carree

Aanbevolen platen:
Concord CJ 127: 'Tenor Shoes'
Concord CJ 233: 'In Concert'

Jazzjaarboek

Het Jazzjaarboek 6, dat onder redactie van Erik van den Berg en Frank van Dixhoorn bij uitgeverij Van Gennep te Amsterdam is verschenen, hinkt zoals gebruikelijk weer op twee gedachten. Aan de ene kant wil men aandacht schenken aan de pure jazzmuziek, zoals blijkt uit een prima artikel over Rudi Brink, aan de andere kant neemt de geïmproviseerde muziek ook in deze jaargang weer een, naar mijn smaak, te prominente plaats in. Het kan de samenstellers toch ook niet ontgaan zijn, dat de aandacht van het publiek voor de avantgardistische muziekvormen tanende is. Voor vele jazzliefhebbers is John Coltrane de laatste echte vernieuwer geweest!

Dit neemt niet weg dat ik het boek met veel plezier heb gelezen en dat de kwaliteit van de artikelen voortreffelijk is. Daar staan mensen als Bert Vuijsje, Jan Rensen en Mon Devoghelaere wel garant voor.

Eén verbetering valt trouwens al te constateren. In tegenstelling tot vorig jaar staat er dit keer met David Murray tenminste een echte jazzmusicus op de cover!

Th. C.

Halvering

Na halvering van de kernbewapening blijft er ruim voldoende over om de huidige bedreiging in stand te houden.

Henry Kissinger

boeken

Etnische groepen

Sinds het begin van de jaren tachtig is de Nederlandse overheid ervan doordrongen dat het verblijf van etnische groepen in Nederland wel eens permanent zou kunnen zijn. In fraaie bewoordingen streeft men nu naar een 'multi-etnische samenleving waarin migranten een gelijkwaardige positie innemen'.

Hoe deze situatie is ontstaan, hoe deze zich ontwikkeld heeft en hoe ver we zijn gevorderd zijn vragen waarop Peter Schumacher in zijn boek *'De Minderheden, 700.000 migranten minder gelijk'* uitgebreid ingaat. Op zeer duidelijk en leesbare wijze schetst Schumacher de komst

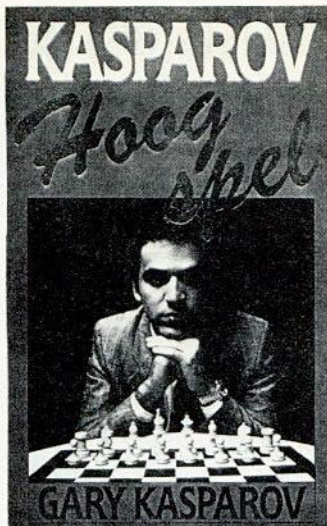

van de verschillende groepen migranten, het waarom en de reactie van de Nederlandse overheid. Aan de hand van thema's als huisvesting, onderwijs, werk etc. krijgt men een zeer overzichtelijk beeld van hoe het de migranten is vergaan in Nederland en hoeveel er nog over is van de zo geroemde tolerantie van de Nederlanders.

Deze nieuwe druk van het boek is volledig geactualiseerd en met nieuwe feiten uitgebreid. Voor iedereen die geïnteresseerd is, is dit boek van Schumacher een zeer complete kennismaking met het terrein van de etnische groepen in Nederland. *'De minderheden'* van Peter Schumacher is uitgegeven bij Van Gennep te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Schaken

Vlak voor de zoveelste match om het wereldkampioenschap schaken tussen Anatoli Karpov en Gary Kasparov in Sevilla verscheen *'Hoog Spel'*, de autobiografie van Kasparov. Het komt niet vaak voor dat een 24-jarige een autobiografie schrijft. Maar Kasparov is dan ook een bijzonder geval. De jongste wereldkampioen uit de schaakgeschiedenis vertelt in *'Hoog Spel'* over zijn jeugd in Bakoe, zijn vroegontwikkelde schaaktalent en de magnifieke schaakopleiding die hij kreeg aan de Botwin-

nikschool. Daarnaast schrijft hij over zijn niet aflatende strijd tegen wat hij noemt de Karpov-Campomanes-mafia. De internationale schaakbonzen moeten het fors ontgelden. Maar de manier waarop Kasparov daarover schrijft, laat niet zo'n sympathieke indruk achter van de jonge wereldkampioen. Toch is het een aardig boek, omdat het je een kijkje gunt achter de schermen van koningen, dames en pionnen.

'Hoog spel' van Gary Kasparov verscheen bij Het Spectrum, Utrecht 1987. Prijs f 34,90.

Verzetsvrouw

In *'Sphinx'* beschrijft Eddy de Roever (en laat vertellen) de persoonlijke strijd van verzetsvrouw Jos Genneke tegen de Duitse bezetter.

Jos is een scholiere van bijna achttien jaar wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt. Als hulpverpleegster werkt ze, tot vlak na de kapitulatie, in een Haags ziekenhuis. Vrij snel daarna begint ze, met anderen, het illegale blad *'BC. nieuws'* (beter bekend onder de latere naam *'Je Maintiendrai'*) op te zetten en te verspreiden.

Naarmate de oorlog langer duurt krijgt Jos steeds gevaarlijker

werk te doen. In het najaar van 1944 krijgt ze een opdracht voor het hoofdkwartier van Prins Bernhard in Brussel, waarbij ze dwars door de vijandelijke linies heen moet. Ze wordt vervolgens, na een training in Engeland, als geheim agente, in het voorjaar van 1945, in het nog steeds bezette Nederland gedropt.

Een bewonderenswaardige vrouw die in 1951 als de tweede vrouw (prinses Wilhelmina ging haar voor) de Militaire Willemsorde in ontvangst mocht nemen. *'Sphinx'* van Eddy de Roever is uitgegeven door Hollandia te Baarn. Prijs f 24,90.

Rampspoed

In *'Ons bindt geen liefde'* beschrijft de Argentijnse Auteur Eduardo Gudiño Kieffer de rampspoed die een arme familie treft wanneer deze zich in Buenos Aires vestigt. Door armoede gedreven trekt het gezin Ledesma van het erbarmelijk droge platteland naar de grote stad. Meer dan vijftientig jaar heeft er al geen water meer in de rivier gestaan. Uitgerekend op het moment dat de schamele bezittingen zijn verkocht en men op het punt staat te vertrekken loopt de rivier vol water. Twijfels over het vertrek slaan toe, maar de weg terug is afgesneden. Vanaf het ogenblik dat het gezin (vader, moeder en drie kinderen) in de stad arriveert slaat het noodlot toe.

Kieffer beschrijft niet alleen de verdere lotgevallen van het gezin Ledesma, maar geeft ook een uitstekend beeld van de onderkant van de samenleving in de miljoenenstad Buenos Aires.

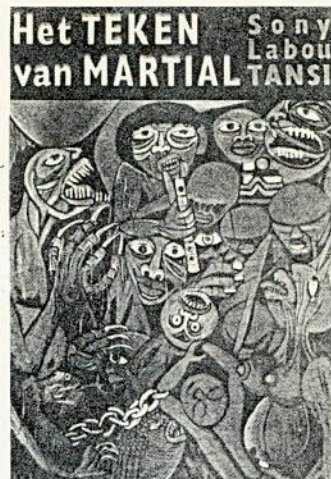
'In eigen land', laat de kaft weten, is Kieffer 'een van de populairste en meestgelezen auteurs'. Wie deze uitstekende sociale roman heeft gelezen zal dit zonder meer beamen.

'Ons bindt geen liefde' van Eduardo Gudiño Kieffer verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 29,50.

Angstaanjagend

Van de in Zaïre (het toenmalige Belgisch Kongo) geboren romancier en toneelschrijver Sony Labou Tansi verscheen in de Afrikaanse Bibliotheek van uitgeverij In de Knipscheer het boek *'Het teken van Martial'*. Deze roman gaat over het lijden van het volk van, het niet bestaande land, Katamalanasië. Een lijden dat veroorzaakt wordt door het tirannieke bewind van 'leiders geleerd door de vreemde mogendheid'.

Wanneer Martial zijn laatste uur geslagen is weigert deze dood te gaan. Ondanks het feit dat hij in elkaar wordt geslagen, in stukken gehakt, tot vleespastei en stoofpot wordt verwerkt en door zijn eigen gezin wordt opgegeten (afgedwongen door de Voorziene Leider) blijft hij als schaduw voortbestaan. Telkens duikt hij op om het de leider en

zijn opvolgers lastig te maken. Weliswaar zijn 'de leiders' Afrikanen, maar ze worden in het zadel gehouden door 'de vreemde mogendheid'. Daarmee overstijgt het boek het Afrikaanse continent en gaat het evenzeer over de rest van de wereld. Eigenlijk doet het er niet toe waar het zich afspeelt, want Tansi beschrijft een universeel probleem: het konflikt tussen het leven en de uitoefening van macht.

Een angstaanjagende roman! *'Het teken van Martial'* van Sony Labou Tansi is een uitgave van In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 34,50.

Toekomst en emancipatie

'...geen enkel land heeft een ministerie van Oorlog, maar ze hebben allemaal een ministerie van Defensie. Dat is een alom heersende onwaarachtigheid. Zo kunnen ze schijnbaar rechtmatig hun eigen woede en hun eigen agressie op zogenaamde vijanden en rivalen richten. Ze zeggen: wij stakkers worden aangevallen door de anderen. Altijd is de ander schuldig. Dat is heel karakteristiek voor het merendeel der mannen. En het is ook karakteristiek voor de door mannen bestuurde staat. Zo worden oorlogen voorbereid, altijd draagt immers de ander de schuld.'

Dit staat te lezen op blz. 48 van *'De toekomst is vrouwelijk'* van Margarete Mitscherlich. En bijna op 't eind (blz. 75) lezen we: *'Wij willen echter iets anders! We willen juist bepaalde eigenschappen die meer typisch vrouwelijk zijn, in de samenleving integreren, omdat die ons menselijker, in de beste zin van het woord 'vreedzamer' voorkomen en daarom een betere toekomst beloven dan ooit bij voortzetting van de huidige gedragslijnen mogelijk is.'*

Dit boekje, dat mede door zijn vorm van een lang interview, heel vlot leesbaar is, verscheen medio november '87 als eerste van zeven in de nieuwe reeks SCALA van uitgeverij Het Spectrum.

Margarete Mitscherlich is wel de bekendste psycho-analytica in Duitsland in de tachtiger jaren en in dit 'pamflet voor een betere wereld' – aldus het voorwoord van haar Nederlandse vakgenote Carla Merkelbach – 'geeft ze hardop denkend vele strategische aanzetten om eigenschappen die als vrouwelijk getypeerd worden een centrale functie te geven in het streven om oorlogen en milieurampen te voorkomen.'

Een 'strijdbaar' boekje, dat aandringt op spoedige realisering van een werkelijk gelijkwaardige machts- en rolverdeling tussen mannen en vrouwen, wil de mensheid een kans maken het jaar 2000 te halen.

Over die gelijkwaardiger rol- en machtsverdeling tussen de sexen gaat ook de tweede SCALA-paperback 'Carrière vrouwen en hun mannen' van Bebe Moore Campbell. De schrijfster deed in de V.S., op basis van uitvoerige gesprekken met betrekkelijk jonge tweeverdieners, onderzoek naar de problemen die zich voordoen bij het combineren van twee loopbanen en een gezin. Een situatie die zich in Amerika weliswaar (nog) heel wat vaker voordoet dan in Nederland, maar dat kan snel veranderen en een gewaarschuwd tweeverdienersstel telt misschien voor vier. Dat mogen we tenminste wel hopen na kennisname van al die niet geringe moeilijkheden, die deze jonge echtparen – meestal progressief en met de beste bedoelingen beginnend – in hun relatie te wachten staan, vooral als er (toch) kinderen komen. Hoewel het hier m.n. gaat over Amerikaanse yuppies, lijken mij Bebe Moore Campbell's analyse en haar suggesties voor oplossingen zeker in ruimere lagen bruikbaar. En ook hier geldt: emancipatie is noodzaak, simpel uit zelfbehoud, getuige een citaat (blz. 168): *'De man heeft de keus: of hij begint aan zelfonderzoek dat leidt tot ontplooiing en een harmonieuzere relatie met de vrouw, of hij klampt zich vast aan beelden en mythen die uiteindelijk zijn huwelijk en zelfs zijn bestaan zullen verwoesten. De prijs waarmee ze beloond worden als ze het beeld dat ze van zichzelf hebben, verruimen, ligt voor het oprapen.'*

'De toekomst is vrouwelijk' van Margarete Mitscherlich (78 blz.) en 'Carrière vrouwen en hun mannen' van Bebe Moore Campbell (183 blz.) verschenen als SCALA-paperback 1 en 2 bij Het Spectrum, Utrecht 1987. Prijzen f 19,90 en f 29,90.

Freek de Jonge

In het boek 'Zaansch Veem' stelt cabaretier Freek de Jonge zijn jeugdherinneringen aan Zaandam op schrift. In 1951 wordt zijn vader predikant in Zaandam. De overgang van het rustige Friese Workum naar de drukke, bedrijvige Zaanstreek beleeft hij als

fascinerend. Het boek begint met Freek's idee dat hij later ook dominee zal worden. Mocht dat, om wat voor reden, anders uitpakken dan heeft hij, als goede tweede, brandweerman voor ogen. Wanneer hij echter, bij de grote brand van het Zaansch Veem, voor zijn ogen een brandweerman onder een omvallende muur ziet komen schrikt hij terstond dat beroep van zijn lijstje. Door het hele boekje heen is Freek aan het kollekeren voor een nieuwe kerk. Die kerk komt er uiteindelijk ook. Karel Appel maakt er niet alleen een scheppingsverhaal op de hoge ramen voor, maar ook nog een muurschildering. Een zo controversiële tekst dat deze, op last van de kerkvoogdij en tot ontsteltenis van Freek, wordt weggewit.

Freek de Jonge weet vanaf dat moment heel zeker dat hij later ook geen dominee wil worden. Een heerlijk boekje! 'Zaansch Veem' van Freek de Jonge verscheen bij de Harmonie te Amsterdam. Prijs f 19,90.

Ontdekkers als helden

De illusie van kennis is de grote belemmering voor het weten' is de mening van Daniel Boorstin, de schrijver van 'De ontdekkers'. Wanneer mensen denken dat ze precies weten hoe de dingen in elkaar steken, hebben ze geen enkele reden om nieuwsgierig te zijn en zullen ze nooit iets ontdekken.

Toergenjev maakt hier een mooie vergelijking over. 'Mensen die zich binden aan overtuigingen zijn niet in staat de gehele waarheid te bevatten en proberen haar slechts bij de staart te pakken; een overtuiging is als de staart der waarheid, en waarheid is als een hagedis; hij laat zijn staart achter in je hand en glipt weg in het besef dat een nieuwe er in een oogwenk weer aangroeit.' Deze uitspraak noteert Boorstin op pag. 99 van het 798 pagina's dikke boek. Het is niet een boek over het ontstaan van regeringen, het voeren van oorlogen of de ondergang van grote rijken. Het boek gaat over de moed, de vermetelheid, de fantasierijke prestaties van de grote ontdekkers. Zij moesten vaak opboksen tegen de 'feiten' en de dogma's van de geleerden in hun tijd. Denk maar aan Galilei die niet mocht opschrijven dat de zon het middelpunt van het heelal was, omdat

de kerk vond dat de aarde dat was. Paracelsus mocht zijn beroep als arts niet meer uitoefenen omdat zijn inzichten te nieuw waren voor zijn tijdgenoten.

Maar soms ook vond een ontdekking plaats bij puur toeval, zoals bij de Middelburgse brillenmaker Hans Lippershey, die de telescoop ontdekte.

Het boek is een verhaal zonder einde. Er is immers nog veel onbekend terrein en we beseffen als mens steeds beter dat we van veel dingen erg weinig weten. 'De ontdekkers' door Daniel Boorstin verscheen bij Elsevier te Amsterdam, 1987, 798 blz. Prijs f 49,50.

Vader-dochter

Het onlangs verschenen prozadebuut van Hannie Groen (geb. 1938) 'De Slavische mars' laat zich op verschillende wijzen lezen. Voor de hand ligt deze korte roman op te vatten als een roman over de problematiek van oorlog en vrede. Haar eigen Tweede Wereldoorlog-ervaringen, de Indiëjaren ('46-'49) van de vader en haar overpeinzingen tijdens het Vredetribunaal van 1985 vormen in het oog springende bestanddelen van het boek. Evenzeer valt evenwel te verdedigen deze roman te zien als een roman over geloof en ongeloof en de onlosmakelijk daarmee verbonden conflicten zowel tussen vader en dochter, als tussen de vader en zijn vader (tot het niet meer willen kennen van de zoon).

Als een rode draad loopt echter door deze roman ook het niet bij elkaar kunnen komen van de vader bij de dochter en omgekeerd. Zonder verwijten ervaren beiden de afstand die hen scheidt zonder daarin te kunnen berusten, waardoor de tragiek alleen nog maar groter wordt.

Een relatieroman van grote klasse!

'De Slavische mars' van Hannie Groen is een uitgave van De Geus te Breda. Prijs f 19,50.

Opiumhandel

In de roman 'De val van Bali' beschrijft Ewald van Vugt een weinig verheffende episode uit de

Nederlandse koloniale geschiedenis in Indonesië.

In september 1906 zette een grote expeditionaire macht voet op Bali om voor eens en altijd af te rekenen met enkele inlandse vorsten, waarvan de Radja van Badoeng de belangrijkste was. Niet dat er een vertroebelde verhouding bestond tussen de inlandse vorsten en het Nederlandse gezag. Integendeel, de banden waren allervriendelijkst. Waarom wilde men dan toch Bali volledig onder controle brengen? Dit had te maken met de met name op Bali florerende opium (slaapgom) handel, waarvan Nederland slechts de accijnzen kon opstrijken. Men wilde echter aanzienlijk meer van deze handel profiteren.

Wie een hond wil slaan vindt altijd wel een stok. Zo ook de Nederlandse regering. De Radja werd – ten onrechte – beschuldigd een vijftig jaar oud kontract niet te hebben nageleefd. Daardoor werd de weg vrij gemaakt voor een strafexpeditie, waarbij minstens 600, maar waarschijnlijk 2000 mensen om het leven kwamen.

Een afschuwelijk staaltje van Westerse geldzucht en koloniaal machtsmisbruik.

'De val van Bali' van Ewald van Vugt verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 32,50.

Karen en Wim Heij
Wim Reinders
Frank Spoelstra
Wessel Visser

EEN BEETJE OORLOG IS
TOCH WEL GOED VOOR
ZO'N TWINTIG FILMS

